
RYTEIKÖSTÄ LASTEN LEIKKIPAIAKSI

Luontokasvatuksen monipuolistaminen päiväkodissa

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, 11.11.2011

Maiju Lehto

Emma Rantanen

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen kasvatusta

Tekijät	Maiju Lehto & Emma Rantanen	Vuosi 2011
Työn nimi	Ryteiköstä lasten leikki paikaksi – Luontokasvatuksen monipuolistaminen päiväkodissa	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa ja suunnitella lapsille sopivaa toimintaa Hämeenlinnalaisen päiväkodin uutta kotaympäristöä hyödyntäen. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena on luontoon liittyvä opas päiväkodin luontokasvatuksen tueksi. Tutkimuksen tavoitteina oli selvittää, mitä lapsi tykkää tehdä luonnossa, kuinka osallistaa lapset oppaan sisällön suunnitteluun ja kuinka kotaympäristö saataisiin nivottua päivähoiton arkeen.

Työn teoreettiset lähtökohdat koostuivat luontokasvatuksen, varhaiskasvatuksen sekä kestävä kehityksen ja osallisuuden teorioista. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja sillä pyrittiin selvittämään osallistujien näkemyksiä luonnossa toimimisesta. Tutkimuksen aineistonkeruumenetelminä käytettiin osallistuvaa havainnointia, puolistrukturoitua haastattelua ja kyselylomaketta. Aineiston analysointimenetelmänä toimi aineistolähtöinen sisällönanalyysi.

Opinnäytetyössä saatiin tuloksia siitä, että lapset tykkäävät tutkia eläimiä, leikkiä luonnonmateriaaleilla ja rakentaa majoja luonnossa. Lapset saatiin osallistettua oppaan sisällön suunnitteluun haastattelun avulla. Henkilöstölle järjestetyn kyselyn vastauksista saatiin monia käytännön ideoita, joilla kotaympäristö saataisiin nivottua päivähoiton arkeen.

Avainsanat luontokasvatus, kestävä kehitys, varhaiskasvatus, lapsen osallisuus

Sivut 31 s. + liitteet 20 s.

Hämeenlinna
Degree Programme in Social Services
Sociopedagogical Education

Authors Maiju Lehto & Emma Rantanen **Year** 2011

Subject of Bachelor's thesis From Puckerbrush into Children's Playground–
Diversification of Nature Education in a
Day Care Center

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to survey and plan appropriate activities for children using a new outdoor environment of a day care center in Hämeenlinna, Finland. The outdoor area of the daycare centre includes a Lappish hut. The product of this action research is a guide book, which is related to nature and planned to support nature-education. The aims of this research were to explore, what children like to do out in nature, how to engage children in planning contents of the guide book and how to connect the outdoor environment into the daycare centre's daily routines.

The theoretical basis of the thesis consists of nature education, early childhood education, sustainable development and participation. The research was carried out as a qualitative research and it aimed to explore the participants' views on nature activities. The methods of material collection were participating observation, a semi-structured interview and a questionnaire. The method of analyzing was content analysis.

The results indicated that children like to explore animals, play with the nature materials and to build huts in the outdoors. The children were engaged in planning the contents of the guide by means of the interview. The questionnaire for staff showed many practical ideas, how to include using the outdoor environment in the everyday routines of the daycare centre. The results were reflected on and analyzed in the theory part of the thesis and utilized when drawing up the guide.

Keywords Nature education, sustainable development, early childhood education and child's participation

Pages 31 p. + appendices 20 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA.....	2
2.1	Aiheen valinta ja rajaus.....	2
2.2	Opinnäytetyön tavoitteet.....	2
2.3	Aikaisemmat tutkimukset.....	3
2.3.1	Ympäristökasvatuksen näkökulmia päivähoitoon.....	3
2.3.2	Kestävää kehitystä päivähoitossa.....	4
2.4	Toiminnallinen opinnäytetyö.....	5
3	KOTAPROJEKTI JA OPAS.....	6
3.1	Kotaprojektin lähtökohdat ja suunnittelu.....	6
3.2	Opas.....	7
4	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	8
4.1	Varhaiskasvatus.....	8
4.1.1	Sisällölliset orientaatiot.....	9
4.1.2	Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	10
4.2	Luontokasvatus.....	11
4.2.1	Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa.....	12
4.2.2	Metsämörritoiminta.....	12
4.2.3	Case Forest – pedagogiikka.....	13
4.2.4	Kestävä kehitys.....	14
5	TUTKIMUKSELLINEN OSUUS.....	16
5.1	Tutkimustehtävä ja –kysymykset.....	16
5.2	Aineistonkeruumenetelmät.....	16
5.2.1	Haastattelu.....	16
5.2.2	Luovat menetelmät haastattelun tukena.....	17
5.2.3	Kyselylomake.....	18
5.2.4	Havainnointi.....	18
5.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	19
6	TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	21
6.1	Lasten näkemyksiä luonnosta.....	21
6.1.1	Kestävä kehitys.....	21
6.1.2	Luontokasvatus.....	21
6.2	Työntekijätiimien vastaukset.....	23
6.2.1	Toiminta kodalla.....	23
6.2.2	Turvallisuus kodalla ja kestävän kehityksen näkökulma.....	24
6.3	Johtopäätökset.....	25

7	POHDINTA.....	26
7.1	Tutkimuksen luotettavuus	27
7.2	Jatkotutkimusaiheet.....	28
	LÄHTEET	30

Liite 1	Lupakysely vanhemmille
Liite 2	Kyselylomake työntekijätiimeille
Liite 3	Opas kotaympäristön käyttöön

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö on osa Hämeenlinnan kaupungin Kutalantien päiväkodin kotaprojektia. Kotaprojektin kautta luontokasvatusta pyritään monipuolistamaan ja sen tarkoituksena on tarjota lapsille erilaisia luontoelämyksiä. Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa ja suunnitella lapsille soveltuvaa toimintaa kotaympäristöä hyödyntäen. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena on opas luontokasvatukseen tueksi. Tarkoituksena on osallistaa päiväkodin lapsia sekä henkilöstöä oppaan sisällön suunnitteluun.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys pitää sisällään luontokasvatuksen eri toimintamuotojen, varhaiskasvatuksen sekä kestäväen kehityksen ja osallisuuden määrittelyä. Varhaiskasvatuksessa luontokasvatusta toteutetaan monin eri menetelmin, kuten case forest – pedagogiikkaa ja metsämörritoimintaa käyttäen. Näissä menetelmissä korostuu yhdessä tekeminen ja kokeminen sekä lapsilähtöisyys. Varhaiskasvatuksen teemoja ovat muun muassa lasten ikä- ja kehitysvaiheet, lasten luontaiset tavat toimia ja oppimista tukevat sisällölliset orientaatiot. Luontokasvatukseen yhdistetään usein kestävä kehitys, joka on tärkeä ottaa huomioon kasvatuksessa.

Tutkimuksellisessa osuudessa pyritään selvittämään lasten ja työntekijöiden näkemyksiä luonnossa toimimisesta. Tutkimuksen aineistonkeruumenetelminä käytetään osallistuvaa havainnointia, puolistrukturoitua haastattelua ja kyselylomaketta. Aineiston analysointimenetelmänä toimii aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Haastatteluaineisto koostuu lapsille tehdyistä haastatteluista ja Kutalantien päiväkodin työntekijätiimeille tehdyistä kyselylomakkeista. Tutkimustuloksia käsitellessä kerrotaan erikseen haastatteluaineiston ja kyselyaineiston tulokset.

Toiminnallisuus näkyy työssä tehtynä oppaana, joka sisältää käytännön vinkkejä kodalla toteutettavaan toimintaan. Oppaassa hyödynnetään tutkimuksesta saatuja tuloksia, käsiteltyä teoriaa sekä opinnäytteen tekijöiden omaa tietoa ja kokemusta. Toiminnat jaetaan oppaassa päättelyleikkeihin, taide- ja aistitoimintoihin, askarteluihin, liikuntaleikkeihin, tutkimistehtäviin sekä lauluihin ja loruihin.

Pohdinnassa tuodaan esille prosessin onnistumista ja kehittämisehdotuksia. Reflektoinnin kohteena on tutkijoiden oma oppiminen ja opinnäytetyön merkitys sosionomin ammatillisessa kasvussa. Työn pohdinnassa tarkastellaan työn luotettavuutta, eettisyyttä ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA

Opinnäytetyön tekeminen lähti liikkeelle yhteisestä kiinnostuksesta luontoa ja varhaiskasvatusta kohtaan. Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen yhtenä tarkoituksena on korostaa luontoympäristöä luonnollisena osana lasten arkea. Opinnäytetyön yhteistyötahona toimi Hämeenlinnan Kaupungin Kotalantien päiväkoti, joka lähti kehittämään luontokasvatusta omassa yksikössään kotaprojektin avulla. Opinnäytetyön tekijät pääsivät mukaan projektiin ja kotaympäristön toiminnan suunnitteluun. Päiväkodin johtaja, työntekijätiimit ja muutamat päiväkodin lapset ovat osaltaan vaikuttaneet opinnäytetyöprosessiin ja kotaympäristöön tehtyyn oppaaseen.

2.1 Aiheen valinta ja rajaus

Kotalantien päiväkoti tuli osaksi Hämeenlinnan metsäverkostoa, jonka seurauksena päiväkodin lähiympäristöön saatiin rakennettua kota. Kota ja sen ympäristö on luotu tukemaan lasten kasvua ja kehitystä, sekä rikastuttamaan kasvatuksellisia oppimisympäristöjä. Tämän opinnäytetyön tekijöillä heräsi kiinnostus osallistua Kotalantien päiväkodissa rakentuvan kotaympäristön kehittämiseen ja lopullinen tarve opinnäytetyölle nousi Kotalantien päiväkodin johtajalta. Kotaprojekti alkoi jo vuonna 2010, jolloin kotaa kaavailtiin hankittavaksi päiväkodin viereiselle tontille. Päiväkodin viereinen tontti oli hoitamaton puistoaluetta, joka muokattiin projektin edetessä käyttötarkoitukseen sopivaksi. Johtajalla oli paljon ideoita kotaympäristön hyödyntämiseksi, muun muassa yhteisöjen kohtaamispaikana sekä päiväkodin arjen oppimisympäristönä.

Tämän opinnäytetyön aiheeksi rajattiin kodan ja sen ympäristön hyödyntäminen nimenomaan Kotalantien päiväkodin arjessa. Päiväkodin johtajan ja opinnäytetyön ohjaajan kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta päädyttiin siihen, että opinnäytetyön toteutusmuotona on toiminnallinen opinnäytetyö. Perusteluna valinnalle on se, että työn tarkoituksena on koota opas, jossa on ideoita ja ohjeita toimintaan kotaympäristössä. Kohderyhmänä toiminnallisen opinnäytetyön tutkimuksessa ovat päiväkotikäiset lapset sekä päiväkodin työntekijät.

2.2 Opinnäytetyön tavoitteet

Tässä opinnäytetyössä on yhdistetty toiminnallisuutta ja tutkivaa otetta, jotta työ ja sen tulokset antaisivat todellisen kuvan käsiteltävästä aiheesta. Opinnäytetyön tavoitteena on kuvata valitun päiväkodin matkaa kohti monipuolisempaa luontokasvatusta. Tutkimuksellista osuutta tukee sosionomin tutkiva ja kehittävä työote, jota pyritään työssä toteuttamaan lapsilähtöisesti. Tutkimuksessa selvitettiin oppaan tulevien käyttäjien tarpeita ja toiveita sekä tapoja nivoa kotaympäristö osaksi päiväkodin arkea.

Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa ja suunnitella lapsille soveltuvaa toimintaa kotaympäristön mahdollisuuksia hyödyntäen. Opinnäytetyön

tarkoituksena on monipuolistaa luontokasvatusta päiväkodin arjessa kotaympäristön ja siihen liittyvän oppaan avulla. Tavoitteena on tehdä opas, joka sopii kaikkien Kutalantien päiväkotiryhmien käyttöön. Oppaan on tarkoitus palvella myös päiväkodin pienimpiä lapsia, ei vain esikoululaisia, joille metsäryhmät usein kohdistetaan. Tavoitteena on osallistaa eri menetelmien avulla päiväkodin lapsia sekä henkilöstöä opinnäytetyön tuotoksen eli oppaan sisällön suunnitteluun. Oppaan sisältämissä toiminnoissa on huomioidaan kaikki varhaiskasvatusikäiset lapset kotaympäristön käyttäjinä. Opinnäytetyössä tuodaan esille erilaisia luontokasvatukseen liittyviä käsitteitä, jotka voivat tukea henkilöstöä oppaan ja kotaympäristön käyttämisessä.

2.3 Aikaisemmat tutkimukset

Aikaisempia tutkimuksia siitä, kuinka osallistaa lapset luontokasvatuksen tai luontokasvatuksellisen oppaan suunnitteluun ei löytynyt. Luontokasvatus ja kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa on paljon puhuttu aihe ja näistä aiheista on olemassa olevia tutkimuksia. Aikaisempia tutkimuksia luontokasvatukseen liittyen löytyy muun muassa Laurea ammattikorkeakoulun, sosiaalialan opiskelija Janni Salmelan (2011) tekemä opinnäytetyö "Kukaan ei halua suojella sitä mitä ei tunne" – ympäristökasvatuksen näkökulmia päivähoitoon sekä Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun, sosiaalialan opiskelijan Susanna Säkkinen (2009) tekemä tutkimuksellinen opinnäytetyö "Kestävää kehitystä päivähoitossa".

2.3.1 Ympäristökasvatuksen näkökulmia päivähoitoon

Janni Salmelan (2011, 6–7) tekemä opinnäytetyö "Kukaan ei halua suojella sitä mitä ei tunne" – ympäristökasvatuksen näkökulmia päivähoitoon, tavoitteena oli tuottaa ohjausmateriaalia työntekijöille päiväkodin ympäristökasvatukseen tueksi. Salmelan toiminnallinen opinnäytetyö koostui sekä toiminnallisesta että teoreettisesta osuudesta ja opinnäytetyön tuotoksena toimi luontokasvatuskansio. Työn teoreettinen osuus piti sisällään ympäristökasvatuksen, tutkivan oppimisen ja lapsilähtöisyyden teorioita. Salmelan työn suurimpia eroavaisuuksia "Ryteiköstä lasten leikkipaikaksi" – opinnäytetyöhön on se, että Salmelan opinnäytetyössä painottui toiminnallisuus ja lasten kanssa toteutetut toimintakerrat sekä luontokasvatuskansio. "Ryteiköstä lasten leikkipaikaksi" – opinnäytetyössä aineistoa hankittiin tutkimuksellisin keinoin ja toiminnallisuus korostuu tehdyssä oppaassa.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus oli ympäristökasvatuksen vuosisuunnitelman tekeminen päiväkodin 3-5-vuotiaiden lasten ryhmään, mistä muodostui opinnäytetyön tutkimustehtävä. Ympäristökasvatuskansion sisältöä Salmela pääsi testaamaan järjestämällä päiväkodissa seitsemän toimintatuokiota ympäristökasvatukseen liittyen. Toimintatuokiosta rakentuvan ympäristökasvatuksen vuosisuunnitelman tavoitteena oli lisätä lasten kiinnostusta ympäristöä kohtaan. Aineiston hankinnassa Salmela käytti päiväkodin neljälle työntekijälle tehtyä palautelomaketta, joka sisälsi avoimia kysymyksiä luontokansioon liittyen. Palautekyselyyn vastasi nel-

jästä työntekijästä kaksi. Lomakkeen lisäksi aineistonhankinnassa hyödynnettiin havainnointia. Palautekyselyn vastaukset Salmela analysoi teemoittain. Tuloksista ilmeni, että työntekijöiden mielestä 3-5-vuotiaiden lasten ryhmään ympäristökasvatuksen vuosisuunnitelma oli sisällöllisesti onnistunut ja monipuolinen ja se koettiin helpoksi ottaa käyttöön arjessa. (Salmela 2011, 34–36.)

2.3.2 Kestävää kehitystä päivähoidossa

Susanna Säkkinen opinnäytetyön "Kestävää kehitystä päivähoidossa" tarkoitus oli tutkia kestävän kehityksen käsitteitä ja niiden näkymistä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa erityisesti Oulun ja Tampereen päivähoidossa toteutettuja kestävän kehityksen toimintamalleja sekä sitä, kuinka ne edistävät suunnitelmallista päivähoidon kestävää kehitystä. Tutkimisosuudessa kartoitettiin, minkälaisia lapsilähtöisiä kestävän kehityksen menetelmiä päivähoidossa on käytetty. (Säkinen 2009, 1.)

Menetelmällisesti Säkinen on käyttänyt tutkimuksessaan teorialähtöistä analysointia, sillä hän on käsitellyt eri lähteistä keräämiään tietoja liittyen kestävään kehitykseen sekä ympäristökasvatuksen eri teoriasuuntauksiin sekä toimintaohjelmiin. Tutkimuksen teoriaosuudet koostuvat kestävän kehityksen ulottuvuuksista, sekä suuntauksista päivähoidossa, kuten ympäristökasvatus, metsämörri ja luonnossa kotonaan – pedagogiikka. (Säkinen 2009, 9–10.)

Säkkinen opinnäytetyössään käsiteltiin paljon samoja teoriasuuntauksia kuin tässä opinnäytetyössä. Tutkimuksen kannalta on ollut mielenkiintoista tutustua samaan aiheeseen hieman eri näkökulmasta. Säkkinen työ antaa katsauksen laajemmasta kestävän kehityksen toiminnasta ja tässä opinnäytetyössä pyritään pohtimaan aihetta yksikkökohtaisesti. Kotalantien kotaympäristöön tehdyn oppaan sisältö käsittelee aihetta kotaympäristössä tapahtuvan konkreettisen oppimisen kautta.

Opinnäytetyön aineistot antavat tiedon siitä, että kestävää kehitystä toteutetaan eri päiväkodeissa monin eri tavoin. Säkinen (2009, 34) pohtii tutkimuksessaan sitä, kuinka "kestävän kehityksen toiminnassa ja luontokasvatuksessa on tärkeää, että aikuinen on toiminnassa perämiehenä". Ryteiköstä lasten leikkipaikaksi - opinnäytetyön taustateorioiksi on valittu metsämörri-ideologia, Case Forest - pedagogiikka, luontokasvatus sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joita kaikkia yhdistää samanlainen suuntaus. Kaikissa edellä mainituissa teorioissa korostuu lapsilähtöisyys sekä lapsen luontaisen uteliaisuuden tukeminen. Säkkinen työn pohdinnassa mainitaan, että toimintasuunnitelmat lisäävät henkilökunnan ympäristötietoutta ja yhteisen asian kehittämisen luo motivaatiota ja sitoutuneisuutta asiaan. (Säkinen 2009, 34–35.)

2.4 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyy teoria ja käytäntö, joiden avulla pyritään tutkimaan ja kehittämään työtä. Erona perinteiseen tutkimukselliseen opinnäytetyöhön on toiminnallisuuden korostuminen sekä se, että toiminnallisen opinnäytetyön tekemiseen kuuluu tuotteen, kuten oppaan tai esitteen laatiminen. Kirjoittaminen ja tekeminen ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja työssä toteutettu opas tarvitsee tuekseen perustellun teoreettisen pohjan. Dokumentointi, arviointi sekä tutkimuksellinen ote ovat tärkeä osa opinnäytetyöprosessia. Tämän opinnäytetyöprosessin tukena on toiminut tutkimustehtävä ja sitä tarkentavat tutkimuskysymykset. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei aina tuoda esiin tutkimuskysymyksiä, mutta mikäli opinnäytetyö sisältää johtopäätöksiä tutkittavasta aiheesta, niin tutkimusosuus tulee esitellä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 30) Tutkimukselliset menetelmät ovat tässä opinnäytetyössä tuottaneet aineistoa ja niistä tehdyt johtopäätökset näkyvät oppaan sisällössä.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotettu opas on tarkoitettu kohderyhmän käytettäväksi ja tässä tapauksessa opas tulee osaksi kotaympäristön käyttöönottoa. Kohderyhmä tulee rajata tarkoituksenmukaiseksi ja perustelut tulee kirjata näkyväksi opinnäytetyössä. Tässä opinnäytetyössä kohderyhmäksi valittiin varhaiskasvatusikäiset lapset ja päiväkodin työntekijät, sillä opas on tehty heidän käyttöönsä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 38–39) Sosiaalialan työssä korostuu usein käytännönläheisyys, joten sen piiriin toteutettu opinnäytetyö on hyvä tehdä työn sisältöä palvelevaksi. Tämän opinnäytetyön luonne täyttää toiminnallisen opinnäytetyön edellä mainitut vaatimukset. Toiminnallisuus näkyy tässä työssä tuotettuna oppaana, joka on tärkeä osa kyseistä opinnäytetyötä.

3 KOTAPROJEKTI JA OPAS

Opinnäytetyön tuotoksena tehty opas (liite 3) on osa Kutalantien päiväkodin kotaprojektia. Seuraavassa on esitelty lyhyesti kotaprojektin ja oppaan tarkoitus sekä sisältöalueet.

3.1 Kotaprojektin lähtökohdat ja suunnittelu

Kutalantien päiväkodin kotaprojekti lähti liikkeelle vuonna 2010, kun päiväkotiki liittyi Hämeenlinnan Metsäverkostoon. Tämä mahdollisti kodan hankkimisen ja entisen käyttämättömän puistoalueen hyödyntämisen päiväkodin käyttöön. Päiväkodin suunnittelu- ja rakennusvaiheessa huomioitiin päiväkodin tulevan pihan tilan riittämättömyys. Tällöin nousi ajatus siitä, että päiväkodin viereistä ”ryteikköä” voisi hyödyntää piha-alueen lisäksi. Kotaympäristö (kuva 1) luo puitteet luontokasvatuksen uudelleen toteuttamiselle. Kotaympäristö on tarkoitettu päiväkodin kaikkien lapsiryhmien käyttöön, iästä riippumatta. Kotaympäristö tarjoaa erilaista ja monipuolista toimintaa lapsille, mikä voi korvata päivittäisen ulkoiluhetken päiväkodin pihalla. Kotaympäristössä voidaan hyödyntää niin liikuntaa kuin kädentaitojakin ja se on tehty käytettäväksi ympäri vuoden.

Kuva 1 Kotaympäristöön rakennettu kota

Tulevaisuuden tavoitteena on, että kotaympäristön käyttö ei rajoittuisi vain päivähoidolle, vaan se voisi toimia kokoontumispaikkana ympäristöllä asuville ihmisille. Toiminta voisi parhaimmillaan koskettaa myös niitä perheitä, joiden lapset ovat päiväkodin sijaan kotona. Kota voisi tarjota heille kohtaamispaikan ja vertaistuen. Lisäksi kotaa voisi käyttää erilaisissa tapahtumissa ja yhteistyötahoja voisivat olla esimerkiksi lähialueen koulut tai paikallinen asukas yhdistys. Kodalla järjestetyissä talkoissa 12.9.2011 päiväkodin työntekijät ja perheet saivat osallistua yhdessä ko-

taympäristön muokkaamiseen turvalliseksi oppimisympäristöksi. Yhteinen päämäärä oli säilyttää ympäristö mahdollisimman luonnonmukaisena.

3.2 Opas

Kotaympäristöön tarkoitettu opas on tehty osana ammattikorkeakoulun "Ryteiköstä lasten leikkipaikaksi" – opinnäytetyötä. Opas on tehty helpottamaan Kotalantien päiväkodin kotaympäristön käyttöä ja antamaan ideoita luontokasvatuksen monipuoliselle toteuttamiselle. Opinnäytetyön tekijät ovat kirjoittaneet oppaan hyödyntäen teoreettista tietoa sekä Kotalantien päiväkodin lasten ja työntekijöiden toiveita ja ideoita. Oppaan sisältöön ovat vaikuttaneet päiväkodin haastatellut lapset, kyselylomakkeen täyttöön osallistuneet työntekijät sekä päiväkodin johtaja. Lisäksi oppaan sisältö perustuu opinnäytetyössä esitettyihin teoreettisiin näkökulmiin.

Kotaympäristöä käytettäessä on tärkeää luoda yhteiset säännöt ja toimintaohjeet, jotta kodan käyttö olisi viihtyisää ja turvallista. Oppaassa on ehdotettu, että henkilöstö voisi tehdä yhdessä lasten kanssa toimintaohjeet, jotka voisivat sisältää turvallisuussuunnitelman.

Kotaympäristö on tarkoitettu Kotalantien päiväkodin kaikkien lapsiryhmien käyttöön. Oppaassa on mainittu lyhyesti päivähoitoikäisten lasten ikävaiheista liittyen luontokasvatukseen. Ikävaiheet on jaettu varhaiseen leikki-ikään (1–3v.), leikki-ikään (3–5v.) sekä esikouluikään (6v.). Oppaan sisältö on koottu nämä ikävaiheet huomioiden. Oppaan toiminnan sisältämät lapsen luontaiset tavat toimia sekä sisällölliset orientaatiot on esitelty opinnäytetyön teoriaosuudessa. Kasvattajan tehtävänä on soveltaa toimintaa lapsiryhmäkohtaisesti.

4 TOOREETTINEN VIITEKEHYS

Teoreettinen osuus pitää sisällään varhaiskasvatuksen määritelmän sekä näkökulmia luontokasvatuksesta. Teoreettiset lähtökohdat valittiin sen perusteella, mitä opinnäytetyöntekijät pitävät tärkeänä oppaan sisällön kannalta. Jokaista menetelmää on käsitelty yleisestä sekä opinnäytetyön näkökulmasta.

4.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on alle kouluikäisen lapsen ympärillä tapahtuvaa tavoitteellista kasvatustoimintaa, jota pyritään toteuttamaan lapsilähtöisesti. Varhaiskasvatus on lapsen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta, jossa pyritään rakentamaan luottamusta. Parhaimmillaan varhaiskasvattajan ja lapsen välillä vallitsee turvallinen vuorovaikutussuhde, joka luo pohjaa kasvatustilanteille. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. (Brotherus, Hasari & Helimäki 1990, 8–9.)

Päivähoidossa varhaiskasvatusta tukee valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lapselle tehtävä yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma. Päivähoidon työntekijä laatii yhdessä vanhempien ja lapsen kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman, jota täydennetään lapsen kehityksen edetessä. Yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan ylös lapsen kasvun ja kehityksen kannalta tärkeät asiat, kuten lapsen vahvuudet, tarpeet ja tavoitteet. Vanhemmat ja kasvatustyöntekijät havainnoivat lasta päivittäin ja kirjaavat ylös huomioitaan, joista tärkeimpiä kootaan varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Stakes 2005, 32–33.) Jatkuva havainnointi on tärkeää etenkin suurissa lapsiryhmissä, joissa lapset toimivat jokainen omalla tavallaan ja jokaisen yksilöllinen havainnointi voi olla haastavaa. Kirjaamalla päivässä vain yhden tai muutaman lapsen toimintaa, saadaan kokonaisvaltaisempi kuva lapsen päivän kulusta. Tällä tavoin voidaan aika ajoin tarkastella jokaisen lapsen kehityksen edistymistä tai haasteita, kuten päivitettäessä varhaiskasvatussuunnitelmaa. Esimerkiksi valokuvauksen kautta lasten oppimista ja arjen toimintaa voidaan tehdä näkyväksi niin henkilöstölle, vanhemmille kuin lapselle itselleen. Kuvista keskustelu voi auttaa lasta sanoittamaan ja muodostamaan kuvaa omasta ja muiden toiminnasta.

Varhaiskasvatuksen ympäristön tulee antaa lapselle monipuolisesti virikkeitä erilaisiin oppimisen tilanteisiin. Lapsi oppii leikin kautta, joten leikkiä tulisi arvostaa osana varhaiskasvatustoimintaa. Lapsi jäsentää leikkien kautta maailmankuvaansa sekä harjoittaa muun muassa motorisia ja vuorovaikutustaitojaan. Suomen latu ry:n (2000, 12) laatimassa metsämörrioppaassa mainitaan, että leikin kautta lapsi oppii myös kuuntelemaan ohjeita, toimimaan yhdessä sekä ratkaisemaan ongelmia. Metsämörrioppaassa painotetaan aistien kautta oppimista. (Suomen Latu Ry 2000, 12.) Opinnäytetyön oppaan toiminnoissa on huomioitu oppiminen eri aistien

kautta, kuten tuoksutteleamalla luonnon kasveja tai kuuntelemalla luonnon ääniä.

Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatuksessa on käytössä aktiivisen oppimisympäristön ideologia. Aktiivinen oppimisympäristö antaa lapselle mahdollisuuden luoda ja valita omia leikkejä. Varhaiskasvatuksen taustalla ovat lapsen luontaiset tavat toimia, joita ovat liikkuminen, tutkiminen, leikki sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Aikuisen tehtävänä on luoda yhdessä lasten kanssa sellaisia oppimisympäristöjä, jotka mahdollistavat lapsen monipuolisen oppimisen. (Hämeenlinnan kaupunki 2005, 20–26.) Kotaympäristöön suunnatussa oppaassa on otettu huomioon lapsen luontaiset toimintatavat siten, että oppaaseen kootuissa toiminnoissa on vinkkejä liikuntaleikkeihin, tutkimiseen, askarteluun ja käden taitoihin sekä itsensä ilmaisuun.

4.1.1 Sisällölliset orientaatiot

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2005) on kirjattu ylös kuusi erilaista sisällöllistä orientaatiota, joita ovat matemaattinen-, luonnontieteellinen-, historiallis-yhteiskunnallinen-, esteettinen-, eettinen – sekä uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Sisällöllisten orientaatioiden tarkoituksena on taata lapsen ymmärrys maailmasta monipuolisena kokonaisuutena. Jokaisen sisällöllisen orientaation toteuttaminen on riippuvainen lapsen ikä- ja kehitystasosta sekä kasvatusympäristön mahdollisuuksista. (Stakes 2005, 27–28.)

Matemaattisen orientaation oppimistilanteet varhaiskasvatuksessa ovat arjessa tapahtuvia tilanteita, kuten päättelyä ja laskemista. Kasvattaja voi hyödyntää näitä arjen tilanteita ja leikkiä lasten kanssa leikkejä, joissa lapsi pääsee käyttämään esimerkiksi päättelykykyään tai laskutaitojaan. Kotaympäristön oppaaseen on valittu muun muassa vinkkejä käpymatmatiikkaan ja erilaisiin päättelyleikkeihin. Luonnontieteellisen orientaation toteuttamisessa hyödynnetään kokeellisen menetelmän käyttöä. Lapsen kanssa tutustutaan ympäristön ja luonnon erilaisiin ilmiöihin. Historialliset ja yhteiskunnalliset asiat tulevat esiin lapsen arjessa ja erilaisissa arjen ympäristöissä. Valokuvat ja historialliset rakennukset voivat avata menneitä tapahtumia, joita voidaan käsitellä keskustelun tai leikin avulla. (Stakes 2005, 28–29.) Oppaassa luonnontieteellisen orientaation kautta oppimiseen on esitelty muutamia tutkimiseen liittyviä toimintoja, sekä kasvien ja eläinten nimeämiseen ja tunnistamiseen liittyviä leikkejä.

Esteettisyyden monimuotoisuus avautuu lapselle eri aistien avulla. Esteettinen orientaatio ilmenee muun muassa havaitsemalla, kuuntelemalla, luomalla sekä tuntemalla. Kasvattajan tehtävänä on luoda sopivia ympäristöjä lapsen esteettisille oppimisen tilanteille. Luonto ympäristönä tarjoaa hyvät puitteet tämän orientaation mukaanottoon ja lapsi sekä aikuinen voi kokea luonnossa elämyksiä, joita sisätilat eivät välttämättä pysty tarjoamaan. Oppaassa esteettinen oppiminen on huomioitu valitsemalla oppaaseen taide- ja aistitoimintaa sekä askarteluja. Tällaisia toimintoja ovat muun muassa luonnon materiaalien koskeminen ja haistaminen. Eettisen orientaation tarkoituksena on ohjata lasta niissä tilanteissa, joissa hän poh-

tii oikean ja väärän merkitystä. Pohdinnan aiheena eettisen orientaation viitekehyksessä on myös oikeudenmukaisuus, tasa-arvo sekä totuus ja valhe. Varhaiskasvattajan on luotava lapselle turvallinen ympäristö pohtia näitä asioita. Oppaassa tämä orientaatio korostuu pohdittaessa asioita kestävä kehityksen näkökulmasta. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio pitää sisällään eri uskontoihin ja katsomuksiin tutustumista ja antaa mahdollisuuden miettimiselle ja kysymyksille. Varhaiskasvattajan rooli on tukea lapsen omaa kiinnostusta sekä tutustua yhdessä lapsen kanssa eri uskontoihin ja perinteisiin. (Stakes 2005, 29–30.)

4.1.2 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyön yhtenä tutkimuskysymyksenä on, kuinka osallistaa lapset oppaan sisällön suunnitteluun. Lapsen osallisuus on keskeinen näkökulma tässä opinnäytetyössä ja koko varhaiskasvatuksessa. Osallisuuden teoria on toiminut merkittävänä tukena tutkimustehtävässä ja lasten haastattelussa. Osallisuuden näkökulma on tärkeää ottaa huomioon myös kodalla tehtävässä arjen toiminnassa. Venninen, Leinonen & Ojala (2011, 65) korostavat, että ”lapsella on oikeus olla sellaisten aikuisten kasvatettavana, jotka kunnioittavat ja kuuntelevat häntä ja jaksavat kiinnostua lapsen maailmasta yhä uudelleen.” Tämä ajatus liittyy vahvasti sosiaalipedagogiseen näkökulmaan, jossa kasvattaja ja lapsi ovat tasavertaisessa suhteessa opittavaan asiaan.

Sosiaalipedagogiikkaa voidaan pitää ajattelun tapana, jonka lähtökohtana on yhteisöllisyys ja ihmisten oikeus osallisuuteen. Sosiaalipedagoginen viitekehys sopii myös varhaiskasvatuksen teoreettiseksi perustaksi. Sosiaalipedagoginen näkökulma korostaa yhdenvertaisuutta ja yhdessä tekemistä, jossa tärkeintä on uusien toimintatapojen luominen ja ihmisen osallisuus. Uusien menetelmien ja toimintatapojen löytäminen mahdollistaa jatkuvan kehityksen, joka on tärkeää päivähoidossa. Sosiaalipedagoginen näkökulma nivoutuu hyvin yhteen luontokasvatuksen kanssa, koska molemmilla teoriasuuntauksilla on kasvatusta ja yhteisöllisyyttä tukeva luonne. (Hämäläinen & Kurki 1997, 14–15.)

Sosiokulttuurinen innostaminen kuuluu sosiaalipedagogiseen ajattelutapaan. Sosiokulttuurinen innostaminen näkyy opinnäytetyössä siten, että lasta rohkaistaan tuomaan oma näkemyksensä tulevan kotaympäristön toiminnasta. Opinnäytetyö korostaa myös lapsilähtöisten menetelmien käyttöä luontokasvatuksen lähtökohtana. Sosiokulttuurinen innostaminen on osallistavaa ja kannustavaa toimintaa, joka parhaimmillaan parantaa ihmisten elämänlaatua. Innostamisprosessi lähtee yksilön omasta sosiokulttuurisesta todellisuudesta ja tahdosta toimia. Innostaja on eräänlainen herättäjä, joka vie prosessia eteenpäin yhdessä muiden ihmisten kanssa. Sosiokulttuurinen todellisuus pitää sisällään yksilön arjen ympäristöt, kuten kodin ja läheiset ihmiset. (Hämäläinen & Kurki 1997, 204–208.)

Lapsen osallisuus on yksi keskeinen asia sosiaalipedagogiikassa ja varhaiskasvatuksessa. Se on myös tärkeä osa luontokasvatusta ja kestävä kehitystä. Osallisuudessa on kyse ihmisen henkilökohtaisesta kokemuksesta tulla kuulluksi ja osalliseksi. Osallisuuden kokemiseen liittyy vah-

vasti tunne siitä, että teoilla on merkitys ja asioihin voi vaikuttaa. Vaikutamisen mahdollisuus lisää voimaantumisen tunnetta ja lasten tulisi nähdä omien mielipiteidensä vaikutus arjen toiminnassa. (Parikka-Nihti 2011, 34–35.) Varhaiskasvattajan on tärkeää miettiä, kuinka ottaa lapsi osalliseksi ja mitä osallisuus pitää sisällään. Osallisuus ja osalliseksi tuleminen lähtee aina yksilön sisäisestä kokemuksesta käsin. Lapsi voi esimerkiksi osallistua ryhmätoimintaan, mutta tämä ei tarkoita, että lapsi välttämättä kokisi tulleeensa kuulluksi ja ymmärretyksi. Osallisuutta voidaan käsitellä osallistumistasojen kautta. Osallisuus voi lähteä jo pelkästä mukanaolosta ja parhaimmillaan se voi olla valtaistumista ja omiin asioihin vaikuttamisesta ja päätöksentekoa. (Hujala & Turja 2011, 48–49.)

"Even adults who are utterly sympathetic to the principle of enabling children to express their views may often feel uncomfortable with the ways, means and implications of putting this into practice." (Lansdown 2001). Harmittavan usein osallisuus jää vain puheen tasolla, eikä todellista vaikuttamista tapahdu. Varhaiskasvatuksessa aikuinen voi tarkoittaa hyvää ja pyrkii kuulemaan lasta, mutta kiire ja vähäiset henkilöstöresurssit voivat aiheuttaa sen, että lasten näkemykset jäävät huomioimatta. Varhaiskasvatuksella pystytään tukemaan lapsen osallisuutta, mikäli lasta kuunnellaan aidosti ja lasten annetaan vaikuttaa esimerkiksi päiväkodin oppimisympäristöjen rakentamiseen. Joskus voi tapahtua niin sanottua näennäiskuulemistä, jolloin lapsen mielipide kuullaan, mutta mielipiteellä ei ole mitään vaikutuksia päätöksiä tehtäessä. Näennäiskuuleminen saa lapsen tuntemaan, että hänen asiansa ei ole merkityksellinen ja se voi aiheuttaa sen, että lapsi ei halua enää osallistua. Mikäli lapsi oppii pienestä pitäen, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa asioihin ja ympäristöönsä, lapsi oppii ilmaisemaan itseään ja ottamaan vastuuta. (Parikka-Nihti 2011, 36–38.)

4.2 Luontokasvatus

"Luontokasvatus on tunnesiteen luomista luontoon. Kun tuntee luonnon läheiseksi, haluaa toimia luontoa säästäen. Suhde luontoon syntyy oma-kohtaisten kokemusten kautta: elämyksistä, havainnoista ja oivalluksista." (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 10.) Kaupungissa asuvien lasten mahdollisuudet toimia luonnossa saattavat olla vähäisiä, jolloin suhde luontoon jää etäiseksi. Luontoympäristö takaa lapselle monipuolisen ja elämysriikkaan oppimisen. Oppimisen alueita ovat muun muassa motoriset ja hienomotoriset taidot, joita opitaan liikkumalla, kiipeilemällä ja rakentamalla luonnossa. Luontoa oppimisympäristönä kutsutaan muun muassa luonnon laboratorioiksi, josta löytyy kaikenlaisia elämänmuotoja ja materiaaleja, joiden kautta kiinnostus oppimiseen voi syntyä. (Suomen latu Ry 2004, 8.)

Luontokasvatus on osa laajempaa ympäristökasvatusta, joka pitää sisällään monia käsitteitä, kuten kestävä kehitys. Luontokasvatuksen tavoitteena on lisätä ympäristötietoutta ja kunnioitusta luontoa kohtaan. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 10–11.) Luontokasvatus pienten lasten kohdalla tarkoittaa luontoympäristöön tutustumista tutkimalla ja toimimalla luonnossa. Luontokasvatuksen yhtenä tarkoituksena on saada lapsi ymmärtämään luonnon suojelun merkityksen, mutta hänelle ei saa antaa ikätasoon näh-

den liikaa vastuuta. Luonnon suojelemisen ja kestäväen kehityksen näkökulma syntyy ajan myötä, sillä ihminen haluaa yleensä suojella sitä, mikä hänelle on tärkeää. Rakkauden syntymistä luontoa kohtaan voi tukea antamalla lapsen tutkia rauhassa ympäristöään ja vastaamalla hänen kysymyksiinsä. (Aaltonen, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilen 2004, 57.)

Luontokasvatuksesta on olemassa monia eri teoriasuuntauksia ja sovelluksia. Luontokasvatusta suunniteltaessa on hyvä tutustua moniin eri toimintatapoihin ja soveltaa niistä sopivaa toimintaa kuhunkin tilanteeseen ja asiakasryhmään. Aikuisen rooli innostajana on tärkeä, sillä aikuisen säilyttäessä uteliaisuutensa asioihin ja oppimiseen, myös lapsen luontainen kiinnostus säilyy.

4.2.1 Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa

Lapsi on luontaisesti kiinnostunut ympäristöstään ja luonto tarjoaa mahdollisuudet siihen. Varhaiskasvatukseen lapsi oppii toiminnan ja leikin kautta, joten on tärkeää tarjota lapselle turvallinen ja monipuolinen ympäristö oppimiselle. Lapsen liikkua luonnossa, hänellä on mahdollisuus tutkia ja käyttää kaikkia aistejaan tutustumalla ympäristöönsä. Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa luonto on yhtenä painopistealueena ja siihen kuuluu muun muassa metsäverkoston toiminta. Luonto on oppimisympäristönä monipuolinen ja sitä kannattaa hyödyntää monenlaisessa toiminnassa. Luontopainotteisuus näkyy Hämeenlinnassa esimerkiksi metsämörri - ja luontoryhmätoimintana. (Hämeenlinnan kaupunki 2005, 24.)

Mikäli lapsi ei saa kontaktia luontoon jo pienestä pitäen, arvostus luontoa kohtaan ei välttämättä kehity myöhemmin. Enimmissä määrin lapset elävät kaupungistuneessa ympäristössä, joten varhaiskasvatuksella on tärkeä osa lapsen luontokuvan tukemisessa. Varhaislapsuudessa on tärkeää, että lapselle mahdollistetaan elämysmaailma luonnossa. Varhaiskasvatuksella on vastuu tarjota lapselle tarvittavat materiaalit ja oppimisympäristöt, jotka innostavat lasta kehittämään taitojaan ja oppimaan toiminnan kautta. Parhaimmillaan lapsena luotu myönteinen suhde luontoon voi jatkua koko elämän esimerkiksi luontoharrastuneisuuden kautta. (Hämeenlinnan kaupunki 2005, 43.)

Tässä opinnäytetyössä luontokasvatus on yhtenä tärkeänä teoriaperustana ja se näkyy oppaan sisällössä. Oppaaseen on sisällytetty toimintoja, jotka mahdollistavat lasten monipuolisen oppimisen kokemusten kautta. Oppaan sisällön rakentamiseen on käytetty apuna seuraavassa mainittuja luontokasvatuksen teoriasuuntauksia.

4.2.2 Metsämörri-toiminta

Metsämörri-toimintaa toteutetaan sovelletusti joissakin Hämeenlinnan varhaiskasvatuskeskuksissa, kuten Hätilän varhaiskasvatuskeskuksessa, Kutalantien päiväkodissa. Metsämörri-toiminta sopii hyvin käytettäväksi ko-

taympäristössä tehtävään luontokasvatustoimintaan ja se toimii yhtenä taustateorian oppaan kokoamisessa.

Metsämörritoiminnan taustalla on Gösta Frohnin pelko siitä, kuinka kaupungistuminen on vieraannuttanut lapset metsästä ja luonnosta. Metsämörritoiminta pohjautuu metsässä asuvaan "Metsämörriin", joka innostaa lapsia tutkimaan luontoa. Ajatuksena on, että lapsi eläytyy ja heittäytyy luontoseikkailuun intensiivisemmin, kun ohjeita antaa aikuisen sijasta satuhahmo. Metsämörritoiminnan tarkoituksena on saada lapset tutustumaan luontoon ja toimimaan luontoa arvostaen. Tavoitteena on myös innostaa lapsia liikkumaan luonnossa vuodenajasta riippumatta. Kotalantien päiväkodin kota-ympäristö on suunniteltu käytettäväksi ympäri vuoden, joten on tärkeää, että lapset ja työntekijät ovat sitoutuneita sen käyttöön. Kotaympäristön oppaaseen onkin koottu toimintoja, joita voi toteuttaa eri vuodenaikoina. (Nikkinen 2000, 11–12.)

Metsämörritoiminnan mukaan lapsilla on kolme oppimisvaihetta tutkimisen prosessissa. Ensimmäinen näistä on löytäminen, jolloin lapsi havaitsee jotakin kiinnostavaa luonnossa. Tällöin lapsi yleensä kutsuu muut katsomaan löytöään ja tutkimusprosessi on alkanut. Toisessa vaiheessa lapsi tutkii löytöään ja sanoittaa sitä, kuten: "Tämä lintu syö ötökkää". Kolmannessa vaiheessa lapsi alkaa pohtia, miksi asia on niin kuin hän sen näkee. Ohjaajan rooli on tärkeä erityisesti tässä kolmannessa vaiheessa, sillä lapsi tarvitsee tietoa ymmärtääkseen syitä asioihin. (Suomen Latu Ry 2000, 10.) Metsämörritoiminta perustuu kuitenkin jossain määrin ohjaajalähtöiseen toimintaan, sillä toimintaa ohjaa "metsämörri" eli aikuinen. Lapsen osallisuutta toiminnassa voidaan korostaa siten, että "metsämörri" kysyy asioita lapsilta. "Metsämörrin" kyseleminen voi kuitenkin aiheuttaa sen, että aikuinen johdattelee lasta tiettyyn aihepiiriin ja näin keskustelu ei lähde lapsesta itsestään. Ohjaajan päätettävissä onkin, toteutuuko toiminta lasten ehdoilla ja vastavuoroisesta kuuntelusta käsin vai aikuisen johdattelemana.

Metsämörritoiminnan taustalla vaikuttaa vahvasti myös Reggio Emilia-pedagogiikkaa kehittäneen Loris Malaguzzin ajatus siitä, että lapsi oppii ilon, toiminnan ja uteliaisuuden kautta. Opinnäytetyön lähtökohdat liittyvät osaltaan metsämörritoimintaan, jossa luontokasvatuksen tukena käytetään mielikuvitusta ja leikkiä. Metsämörritoiminnan oppimisenäkemys on lapsilähtöisyyttä ja lapsen luontaista uteliaisuutta korostava. Oppaaseen on koottu muutamia leikkejä ja toimintoja, joita hyödynnetään myös metsämörritoiminnassa. Kotalantien päiväkodin työntekijöistä osalla on metsämörri-koulutus, ja kotaympäristö luo hyvät puitteet toiminnalle. Vaikka itse metsämörritoiminnan ohjaaminen vaatii Suomen Latu RY:n tarjoaman koulutuksen, voi sen ideologiaa hyödyntää sovelletusti erilaisissa luontokasvatuksellisissa tilanteissa. (Suomen Latu Ry 2000, 11.)

4.2.3 Case Forest – pedagogiikka

Case Forest – pedagogiikassa ja metsämörritoiminnassa on paljon samoja piirteitä, sillä molemmissa pyritään toimimaan lapsilähtöisesti ja havainnoimaan lasten oppimista eri tilanteissa. Molemmat sopivat luontokasva-

tuksen menetelmiksi, sillä niissä arvostetaan ympäristöä ja opitaan elämän taitoja, kuten toisista ja ympäristöstä huolehtimista.

Case Forest – pedagogiikka on Suomesta lähtöisin oleva luontokasvatuksellinen menetelmä, joka perustuu lapsen luontaiseen kiinnostukseen luontoa kohtaan. Menetelmää voi kutsua tutkimusprosessiksi, joka alkaa lapsen ihmettelystä ja luontoon liittyvistä kysymyksistä. Tämän jälkeen tutkimuskysymys rajataan yhdessä lasten kanssa. Kysymys voisi olla esimerkiksi "Miksi lehdet tippuvat?". Lapset saavat itse suunnitella, kuinka asiaa lähdetään tutkimaan. Tarkoituksena on, että lapsi saa itse rakentaa vastauksia tutkien ja kokeillen yhdessä muiden kanssa. Tällöin ei tapahdu passiivista tiedonsiirtoa opettajalta lapselle, vaan oppimisesta syntyy aktiivinen prosessi, jossa aikuinenkin voi heittäytyä oppijan rooliin. (Enkenberg, Liljeström, Vartiainen, Myllyntausta, Peuhkuri 2010.)

Lapset voivat suunnitella erilaisia tutkimuskertoja, joissa he hankkivat tietoa tutkimuskysymykseen. Tutkimuskertoja voisivat olla esimerkiksi metsässä lehtien tutkiminen ja keräily, lehtien kuvaaminen ja maalaaminen sekä asiantuntijan vierailukerta. Jokainen tutkimusprojekti on erilainen, koska lapset tekevät ne valinnat, miten tutkittavaa asiaa lähdetään viemään eteenpäin. Case Forest – pedagogiikkaa voidaan pitää voimavarana, joka antaa kasvattajalle mahdollisuuden pysähtyä kuuntelemaan lasta ja säilyttämään ihmetyksen ympärillä tapahtuviin asioihin. Kasvattaja toimii tukena ja innostajana lapsille ja auttaa tarvittaessa järjestämään esimerkiksi vierailukäynnit ja mahdollistaa lapsille heidän tarvitsemansa materiaalit. Case Forest – menetelmään kuuluu tutkimisvaiheiden dokumentointi sekä lasten vahva osallisuus kaikissa prosessin vaiheissa. (Parikka-Nihti 2011, 52–54.)

Kasvattaja havainnoi lasta päivittäin ja tutkimusprojekteja tehdessä voidaan hyödyntää jo Kutalantien päiväkodissa käytössä olevaa pedagogisen dokumentoinnin menetelmää. Dokumentoinnin avulla voi lapsen toiminnan ja oppimisen saada näkyväksi vanhemmille. Kuvien kautta myös lapsi itse voi jäsentää oppimaansa. Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan (2005, 28) on kirjattu linjaus siitä, että lapsen toiminnan havainnointi ja dokumentointi on tärkeämpää kuin aikuislähtöinen toiminnan suunnittelu. Tämä vaatii kasvattajalta havainnointiherkkyyttä sekä rohkeutta heittäytyä tilanteisiin.

4.2.4 Kestävä kehitys

”Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.” (Ympäristöministeriö 2011.) Kestävän kehityksen ajattelu on tärkeää tuoda lapselle esiin jo varhaislapsuudessa, jotta lapsi osaisi tulevaisuudessa tehdä kestävän kehityksen kannalta tärkeitä tekoja. Varhaiskasvatusta itsessään voi pitää kestävänä kehityksenä. Varhaiskasvatuksella tuetaan lasten osallisuutta ja osallisuuden kautta lapsi saa vastuuta ja ymmärtää tekojensa merkityksen

ja toiminnan seuraukset. Päivähoidossa kestävä kehitys näkyy arjen pieninä tekoina, aikuisten ja lasten vuoropuheluna ja oppimisympäristöjen laajentamisena. Kun lapsi saa osallistua päivähoidon arjen ja toiminnan suunnitteluun, hän sitoutuu toimintaan ja oppii arvottamaan toimintaansa. (Parikka-Nihti 2011, 15–16.)

Kestävällä kehityksellä on paikkansa myös kansainvälisessä kasvatustyössä. Yhdistyneiden kansakuntien käyttämä lyhenne ESD (Education for Sustainable Development) tarkoittaa kasvatusta kohti kestävää kehitystä. Kasvatus tapahtuu eri ulottuvuuksien kautta, joita ovat taloudellinen -, sosiaalinen -, ekologinen - ja kulttuurinen ulottuvuus. Taloudellinen ulottuvuus pitää sisällään tietoa kuluttamisesta ja tuotteiden kestävyyydestä. Sosiaalisessa ulottuvuudessa kasvattaja huomioi lasten kuulemisen, osallisuuden merkityksen sekä elämönhallintataidot. Sosiaalinen ulottuvuus on merkittävässä asemassa kestävää kehitystä, koska lapset oppivat osallistumisen ja voimaantumisen kautta vastuuta ja sitoutuvat yhteisen hyvän rakentamiseen. Kestävä kehitys ei siis ole vain ekologistia valintoja vaan kaikkien ulottuvuuksien kokonaisuus. Ekologinen ulottuvuus kattaa luonnossa liikkumisen taidot ja luonnonvarojen vaalimisen ja jätteiden välttämisen. Toiminnallisuus lisää lasten kiinnostusta ja esimerkiksi jätehuoltoa ja roskien keräämistä voi tehdä lasten kanssa leikin muodossa. Kulttuurisessa ulottuvuudessa nostetaan esiin monikulttuurisuus, uskontojen arvostaminen sekä oman kulttuurin tuntemus. Parhaimmillaan kestävä kehityksen kasvatuksessa huomioidaan kaikki edellä mainitut ulottuvuudet tasapuolisesti. (Parikka-Nihti 2011, 28–29.)

5 TUTKIMUKSELLINEN OSUUS

Tutkimuksellinen osuus pitää sisällään opinnäytetyön tutkimustehtävän ja –kysymykset. Tutkimusosuudessa käsitellään lisäksi opinnäytetyössä käytettyjä aineistonkeruumenetelmiä ja aineiston analysointimenetelmiä. Lopuksi osiossa arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta.

5.1 Tutkimustehtävä ja –kysymykset

Opinnäytetyön tutkimustehtävänä on toteuttaa opas Kotalantien päiväkodin kotaympäristön hyödyntämiseen. Tutkimuskysymykset rajattiin seuraavasti:

Mitä lapsi tykkää tehdä luonnossa?

Kuinka osallistaa lapset oppaan sisällön suunnitteluun?

Kuinka nivoa kotaympäristö osaksi päiväkodin arkea?

5.2 Aineistonkeruumenetelmät

Aineistonkeruumenetelminä opinnäytetyössä ovat puolistrukturoitu haastattelu, osallistuva havainnointi sekä kyselylomake. Seuraavassa on kuvattu ja perusteltu opinnäytetyössä käytettyjä aineistonkeruumenetelmiä.

5.2.1 Haastattelu

Haastattelu on yksi laadullisen aineiston keruumenetelmä, jota voidaan toteuttaa esimerkiksi yksilö- tai ryhmähaastatteluna. Haastattelun muotoja ovat avoin haastattelu, strukturoitu- sekä puolistrukturoitu haastattelu. Opinnäytetyön haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna eli teemahaastatteluna, jolloin haastattelun teema on päätetty etukäteen, mutta haastattelun kulku on tilannesidonnainen. (Metsämuuronen 2005, 222–226.)

Puolistrukturoitu haastattelu sopi tämän opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmäksi, koska haastattelun kohteena olivat lapset, jolloin aihe oli hyvä olla rajattu tarkoituksenmukaiseksi. Haastattelun tarkoituksena oli saada vastauksia lasten omista toiveista arjen luontokasvatuksen toteutukseen. Heikan, Hujalan ja Turjan (2009, 88–89) mukaan lasten haastattelun avulla voidaan saada lapsi pohtimaan ja ajattelemaan omia kokemuksiaan, sekä tuomaan esille omaa näkökulmaansa aiheeseen. Tämän perusteella haastattelun avulla voidaan saada opinnäytetyön kannalta tärkeää tietoa.

Haastattelun teemoina olivat luonto ja lasten kiinnostuksen kohteet luontoympäristössä. Haastattelun aihe on positiivissävytteinen ja lapsilla on usein luontoon liittyviä kokemuksia. Haastattelijan täytyy havainnoida puheen lisäksi lapsen ilmeitä ja eleitä, koska pienillä lapsilla voi olla vaikeaa ilmaista ajatuksiaan sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Alasuutari (2005, 146) pitää tärkeänä haastattelijan herkkyyttä reagoida haastateltavan lapsen non-verbaaliseen kommunikointiin. Esimerkiksi haastateltaessa pienimpiä lapsia, heistä välittyi tunne, etteivät he aluksi ymmärtäneet

luonto-käsitettä. Tämä näkyi siinä, että haastateltavien vastaukset eivät liittyneet kysymykseen ja heidän ilmeistä näkyi epävarmuus kysytyyn kysymykseen. Haastattelija reagoi tähän ja selvensi lapsille, mitä luonto tarkoittaa ja tarkensi kysymystä.

Haastateltavat lapset olivat kolmesta ikäryhmästä; kaksi kolmevuotiasta lasta, kaksi nelivuotiasta lasta sekä kolme kuusivuotiasta lasta. Haastattelun ajankohta ja haastateltavat lapset valittiin etukäteen. Lapsia haastateltaessa on tärkeää, että lapsen ikä- ja kehitystaso otetaan huomioon haastattelun kysymyksiä, tilaa sekä toteutustapaa suunniteltaessa. Tutkimuksen kannalta todennäköisesti parasta tietoa saatiin pari- ja ryhmähaastattelun avulla. Näiden haastattelumuotojen avulla pyrittiin saamaan lapset vapautuneemmiksi, kun tilanteessa oli mukana useampi haastateltava. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 206–207.) Haastattelutilanteissa haastateltavat parit olivat saman ikäisiä. Esitettävät haastattelukysymykset olivat selkeitä ja kysymyksiä selitettiin lapsille tarvittaessa. Haastattelussa esitetyt kysymykset liittyivät lasten arkeen, mikä osaltaan voi helpottaa kysymyksiin vastaamista.

Opinnäytetyön haastattelulupahakemukset lähetettiin haastateltavien lasten vanhemmille kaksi viikkoa ennen haastattelupäivää. Lasten haastattelut pidettiin kuvataidetilassa, koska tila oli rauhallinen ja lapsille ennestään tuttu. Haastatteluja varten varattiin pahveja ja vesivärejä. Aineiston tallennusmenetelminä toimi nauhoitus ja kirjoittaminen. Toinen haastattelijoista ohjasi haastattelua ja toinen kirjoitti kaiken ylös. Haastattelut kestivät jokainen noin kaksikymmentä minuuttia. Haastattelun alussa lapsille kerrottiin oleellisia käsitteitä, kuten luonto ja ympäristö.

5.2.2 Luovat menetelmät haastattelun tukena

Opinnäytetyössä toteutetun haastattelun yhteyteen liitettiin lapsen taiteellinen kokeminen. Taiteen avulla haastattelijat pyrkivät herättelemään lapsen ajatusmaailmaa luontoympäristöön. Lapsi sai maalata vesiväreillä "Mitä tykkään tehdä luonnossa?" -teemalla, jonka aikana haastattelijat kysyivät lasten toiveista kotaympäristön hyödyntämiseen. Luovan toiminnan avulla lapsi voi eläytyä käsiteltävään aiheeseen. Esimerkiksi eläytymällä maalaamiseen lapsen on mahdollista siirtyä ajattelemaan sellaisia asioita ja tilanteita, jotka eivät ole sidoksissa senhetkiseen aikaan. Haastattelijan tehtävänä on kuitenkin havainnoida ja auttaa lasta jäsentämään todellisen ja mielikuvituksen rajaa liittyen kerättävään aineistoon. (Ruokonen & Rusanen 2009, 11.) Kolmessa haastattelutilanteessa oli kerrallaan kaksi lasta ja yhdessä haastattelussa oli kolme lasta haastateltavina. Lapset saivat käyttöönsä ison pahvin, johon he saivat yhdessä maalata luontoon liittyviä asioita (kuva 1). Tällä tavoin haastattelijat pyrkivät mahdollistamaan myös lasten keskinäisen vuorovaikutuksen ja luomaan turvallisen ilmapiirin haastateltaville.

Kuva 2 Maalaus lasten haastattelun tukena.

5.2.3 Kyselylomake

Kyselylomake (liite 2) toimi yhtenä opinnäytetyön aineistonkeruumenettelmänä. Lasten osallistamisen lisäksi opinnäytetyöhön haluttiin myös työntekijöiden realistinen näkemys kotaympäristön hyödyntämisestä arjessa. Kolme ennalta valittua työntekijätiimiä täyttivät yhteensä kolme kyselylomaketta, joihin he saivat tuoda esille omia näkemyksiään. Työntekijätiimit valittiin kolmesta eri-ikäisten lasten ryhmistä, joita olivat 1–3-vuotiaiden ryhmä, 3–5-vuotiaiden ryhmä sekä esikouluryhmä. Kyselylomake sisälsi seitsemän avointa kysymystä, joilla pyrittiin saamaan vastauksia työntekijöiden toiveista kotaprojektin oppaan sisältöön. Kysymykset liittyivät kodan käyttöönottoon, tulevan oppaan sisältöön ja kodalla huomioitaviin asioihin.

Avoimet kysymykset mahdollistivat sen, että vastaajat pystyivät ilmaisemaan itseään sanoin ja tuomaan esille itselle tärkeitä asioita aiheeseen liittyen. Vastausten avulla saatiin johtopäätöksiä siitä, mikä on vastaajien mielestä tärkeää. Osallistamalla työntekijät oppaan suunnitteluun, voidaan mahdollisesti tukea heidän motivaatiota oppaan käyttämiseen. (Hirsjärvi ym. 1997, 197.)

5.2.4 Havainnointi

”Kyselyn ja haastattelun avulla saadaan selville, mitä henkilöt ajattelevat, tuntevat ja uskovat. Ne kertovat, miten tutkittavat havaitsevat, mitä ympärillä tapahtuu. Mutta ne eivät kerro, mitä todella tapahtuu. Havainnoinnin (observation) avulla saadaan tietoa toimivatko ihmiset niin kuin he sanovat toimivansa (Hirsjärvi ym. 1997, 209.)” Havainnointi voidaan jakaa neljään ryhmään riippuen havainnoijan roolista: havainnointi ilman varsinaista osallistumista, havainnoija osallistujana, osallistuja havainnoijana ja täydellinen osallistuja. (Metsämuuronen 2007, 236.)

Osallistuva havainnointi sopii toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitukseen ja se toimii haastattelun tukena tiedonkeruumenetelmänä. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija on mukana toiminnassa. Tämä mahdollistaa non-verbaalisen viestinnän havainnoimisen ja sen hyödyntämisen haastattelutilanteessa. Osallistuvaan havainnointiin kuuluu haastattelutilanteen tarkkailu, nauhoitus ja projektin dokumentointi kirjallisesti. Kirjaaminen tapahtui haastattelun yhteydessä luontevasti keskustelun ohella, jolloin se ei vaikuttanut häiritsevästi haastattelutilanteeseen. (Metsämuuronen 2007, 236–237.) Haastattelukerrat lasten kanssa olivat merkittäviä osallistuvan havainnoinnin kannalta. Havainnoinnin avulla voitiin saada välitöntä tietoa lasten mielipiteistä ja ajatuksista.

Osallistuva havainnointi toimi aineistonhankintamenetelmänä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Osallistuva havainnointi ja ylöskirjaaminen aloitettiin silloin, kun lähdimme mukaan kotaprojektiin. Ensimmäiset havainnointikerrat olivat tapaamiset Kotalantien päiväkodin johtajan kanssa sekä päiväkodin vanhempaintoimikunnan kokoontumiseen sekä talkoisiin osallistuminen. Kokoontumisten aikana kirjasimme ylös puheeksi tulleet asiat, joita olivat muun muassa tulevan kotaympäristön käyttö ja talkoot. Vanhemmat olivat innoissaan tulevasta kodasta ja he toivat esiin joitakin ideoita kotaympäristöön liittyen. Vanhemmat toivoivat kotaympäristön säilyttämistä mahdollisimman luonnonmukaisena. Talkoiden osallistujamäärä oli suuri ja osallistujat olivat perheitä ja työntekijöitä Kotalantien päiväkodista. Talkoissa näkyi yhteisöllisyys ja hyvä ryhmähenki, sillä kaikki toimivat yhteisen asian eteen.

5.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Aineiston keruu ja analysointi kulkevat käsi kädessä, jolloin analysointia tapahtuu aineiston keräämisen aikana. (Metsämuuronen 2008, 48.) Aineiston analysointimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jonka avulla pyritään erittelemään aineistosta tutkimukselle merkitykselliset asiat. Sisällön analyysissä voidaan käyttää apuna käsitekarttaa, jolloin saadaan käsitys tarkasteltavasta kokonaisuudesta. Käsitekarttaa on helppo tiivistää ja nostaa esiin tärkeimmäksi koetut tiedot. (Metsämuuronen 2005, 235–236.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee usein aineiston kuuntelusta ja tarkasta auki kirjoittamisesta sisältöön perehtymiseen. Tämän jälkeen litteroitu aineisto ryhmitellään ja siitä nostetaan esille tutkimukselle merkitykselliset ilmaukset. Lopulta ilmauksista muodostetaan teoreettinen käsite. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.)

Haastattelun analysoinnissa käytettiin apuna litterointia. Litterointi tarkoittaa haastattelutilanteen kirjoittamista tekstin muotoon. Litteroinnilla pyritään tuottamaan tieto mahdollisimman sanatarkasti kirjoitettuun muotoon. Opinnäytetyössä käytetty litterointimenetelmä on valikoitu litterointi, jossa litteroidaan tutkimuksen kannalta olennaiset osat haastatteluista. (Metsämuuronen 2008, 48.) Valikoitu litterointi on usein käytetty menetelmä toiminnallisissa opinnäytetöissä. Lapsia haastateltaessa aineistoa voi syn-

tyä paljon aiheen ulkopuolelta, jolloin vain tarkoituksenmukainen aineisto litteroidaan. (Metsämuuronen 2008, 63–64.)

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
”Mä piirrän tänne roskapöntön.”	Jälkien korjaaminen	Luonnon kunnioitus	Kestävä kehitys
”Näin ison jäljen, se on karhun jälki.”	Jälkien tutkiminen	Tutkiminen	Luontokasvatus
”Luonnossa näkee eläimiä.”	Kiinnostus eläimiin	Tutkiminen	Luontokasvatus
”Voidaan tehdä majoja ja seikkailla.”	Majojen rakentaminen	Rakentaminen ja retkeily	Luontokasvatus
”Talvella voi tehdä lumihommia ja hiihtää.”	Vuodenajat ja urheilulajit	Liikunta	Motorinen kehitys
”Kävyillä ja kepeillä voi leikkiä.”	Luonnon materiaalien hyödyntäminen	Oppiminen leikin avulla	Toiminnallisuus
”Mä tykkään leikkiä isolla porukalla.”	Kavereiden kanssa olo Yhdessä oleminen	Sosiaaliset suhteet	Yhteisöllisyys

Taulukko 1 Lasten näkemyksiä luonnossa toimimisesta.

Taulukossa 1 näkyy lasten kiinnostuksen kohteita luonnossa. Aineistosta nousi luokituksen avulla lasten ominaisia tapoja toimia, kuten tutkiminen ja liikkuminen. Yläluokkia yhdistäväksi pääluokaksi nousi ympäristökasvatukseen liittyviä näkökulmia, jotka muodostavat sillan opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen.

Kyselylomakkeen analysointi aloitettiin lukemalla vastaukset läpi sekä etsimällä aineistosta tutkimustehtävän kannalta olennaisia asioita. Aineistosta kerättiin samankaltaisuudet ja erilaisuudet eri ikäryhmien työntekijöiden vastausten väliltä. Analysoinnissa käsiteltiin yksi kysymys kerrallaan ja jokaisen ryhmän vastaukset kyseiseen kysymykseen. Tällä keinolla voidaan helpommin löytää vastausten samankaltaisuudet ja eroavuudet. Vastaukset olivat jo valmiiksi melko pelkistetyissä muodoissa, joten niitä käytettiin alkuperäisessä muodossa tuloksia käsiteltäessä.

6 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mikä lasta kiinnostaa luonnossa ja kuinka kotaympäristöä voitaisiin hyödyntää lapsiryhmien arjessa. Tutkimukseen osallistui puolistrukturoidun haastattelun muodossa seitsemän eri-ikäistä lasta Kutalantien päiväkodista. Lisäksi tutkimukseen osallistui Kutalantien päiväkodin kolmen lapsiryhmän työntekijät, jotka vastasivat kyselylomakkeeseen. Tehtyjen haastattelujen perusteella selvisi, että lapset kokevat luonnon positiivisena ja mukavana paikkana leikkiä. Työntekijätiimien kyselylomakkeiden vastauksissa korostui monipuolinen toiminta ja oppiminen luonnossa sekä turvallisuuden tärkeys.

6.1 Lasten näkemyksiä luonnosta

Seuraavaan on koottu lasten haastatteluista nousseita asioita, jotka on ryhmitelty kahteen teemaan. Tuloksiin on rajattu kaksi keskeistä teemaa, jotka ovat kestävä kehitys ja luontokasvatus.

6.1.1 Kestävä kehitys

Yksi lapsista maalasi metsäaiheiseen työhönsä roskapöntön, josta voidaan päätellä, että lapsi kunnioittaa luontoa ja haluaa pitää huolta ympäristön siisteydestä. Haastatteluissa kävi ilmi, että lapset ovat kiinnostuneita ympäristöstä huolehtimisesta. Kasvattajana on tärkeää tarttua lapsen kiinnostuksen kohteisiin ja tukea heitä kohti kestävän kehityksen elämäntapaa. Päivähoidossa kestävä kehitys näkyy arjen pieninä tekoina, kuten roskien keräämisestä ja luonnon arvostaminen oppimisympäristönä. Osa lapsista keskusteli marjojen ja sienien poimimisesta. Lapset jakoivat joitain kokemuksiaan haastattelutilanteesta, yksi lapsista kertoi sieniretkestään: ”Mä oon poiminu vaarin kanssa sieniä, valkosia ei saa ottaa.” Tästä lauseesta nousee kestävän kehityksen näkökulmia, kuten luonnon antimien hyödyntäminen, läheisten kanssa olo sekä yhdessä oppiminen toiminnan kautta. Lasten kanssa voisi kerätä marjoja kodan läheltä ja leikkiä marjastukseen tai sienestykseen liittyviä leikkejä. Leikkien kautta lapset voivat oppia turvallisuudesta ja tunnistamaan erilaisia marjoja. Näitä tietoja lapset voivat hyödyntää myöhemmin esimerkiksi marjastusretkellä. (Parikka-Nihti 2011, 15–16.) Oppaassa aihe tuotiin esille toimintojen ja kodan käyttöönoton kautta.

6.1.2 Luontokasvatus

Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa on luontoon ja sen moninaisuuteen tutustumista tutkimisen ja toiminnan avulla. Haastattelutilanteessa jokainen lapsi maalasi työhönsä eläimiä ja jokaisella parilla tuli keskustelua eläinten jäljistä. Haastattelun aineistosta selvisi, että nämä lapset liittävät eläimet osaksi luontoa ja ovat kiinnostuneita siitä, missä eläimet asuvat ja mitä ne syövät.

Kuva 3 Kotaympäristöön rakennettu maja.

Monet lapsista mainitsivat majojen rakentamisen ja seikkailut mieleisiksi puuhiksi luonnossa. Kurttion & Kurjen (1999, 15–16) mukaan lapsia kiinnostaa seikkailu ja majaleikit sekä yhdessä rakentaminen. Muutamat lapset puhuivat niin sanotuista luonnon leikkivälineistä, kuten kävyistä ja kepeistä. Tästä käy ilmi lasten luovuus ja leikin rajattomuus, jota kasvattajan tulisi arvostaa. Lasten kiinnostuksen kohteet ja keskustelut on otettu huomioon oppaan sisällössä siten, että se sisältää askarteluohjeita luonnonmateriaaleja käyttäen. Luovuutta pystytään tukemaan myös siten, että annetaan tilaa vapaalle leikille ja lapsen omille projekteille. Kasvattaja toimii näissä tilanteissa aktiivisena havainnoijana ja dokumentoijana. (Aaltonen, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilen 2004, 57.)

”Talvella voi tehdä lumihommia ja hiihtää.” Lumityöt, liikuntalajit ja yhdessä tekeminen nousivat aineistosta eri-ikäisiltä lapsilta. Luonto ympäristönä tarjoaa monipuolisia oppimistilanteita motoriikan vahvistamiseen. Yhdessä toimiminen vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja samalla myös sosiaalisesti kestävästä kehityksestä. Varhaiskasvatuksessa sosiaalisesti kestävä kehitys on yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelua ja lasten osallisuuden tukemista. (Parikka-Nihti 2011, 23–24.) Lasten mainitsemia lumihommia työntekijä voi järjestää antamalla lapsille vastuuta ja mahdollistamalla lapsille oikeita lumitöitä. Toiminnan kautta lapsi voi nähdä työnsä merkityksellisenä ja saada onnistumisen kokemuksia. Yhdessä toimimista voi vahvistaa monissa tilanteissa ja yksi näistä voi olla yhdessä tehtävä lumiprojekti. Luontoympäristöä voi hyödyntää myös liikuntalajien harjoitteluun. Kotaympäristöön on suunniteltu tehtäväksi talvella hiihtolatu, jota eri-ikäiset lapset ja perheet voivat hyödyntää. Oppaaseen on tärkeää suunnitella sellaista toimintaa, joka mahdollistaa lasten tutkimisen ja kysymisen.

6.2 Työntekijätiimien vastaukset

Työntekijätiimien vastaukset on jaettu aineistosta nousseisiin asioihin, joita olivat toiminta ja turvallisuus kodalla sekä kestävä kehitys.

6.2.1 Toiminta kodalla

Kyselylomakkeessa (liite 2) kysyttiin työntekijätiimeiltä, kuinka usein he halusivat hyödyntää kotaa ja mikä olisi sopiva kesto toimintakerroille. Kaikki kolme vastaajatiimiä halusivat käyttää kotaympäristöä kerran viikossa. Yksi tiimi korosti käytön liittyvän ulkoilun korvaavaan toimintaan. 1-3-vuotiaiden sekä 3-5-vuotiaiden työntekijätiimit kokivat toimintakertojen sopivaksi kestoksi 1-1,5 tuntia kerrallaan. Esikouluryhmän työntekijät arvioivat sopivaksi toiminta-ajaksi 1-2 tuntia. Päivähoitoikäisen lapsen kehitykselle ja kasvulle on tärkeää, että liikunta olisi päivittäistä ja mahdollisimman monipuolista. Sosiaali- ja terveysministeriön (2005, 10) suositusten mukaan lasten tulisi liikkua reippaasti vähintään kaksi tuntia vuorokaudessa. Verraten edellä mainittuihin suosituksiin, päivähoito turvaa suuren osan lapsen päivittäisestä liikunnan tarpeesta. Kotaympäristö sopii hyvin monipuolisen liikunnan toteuttamiseen ja oppaaseen on valittu liikuntapainotteisia leikkejä.

Seuraavaksi tiimeiltä kysyttiin, minkälaista toimintaa he halusivat toteuttaa kotaympäristössä. 1-3-vuotiaiden lapsiryhmän henkilöstö toivoi vanhempien ja lasten yhteistä toimintaa, kuten makkaranpaistoa yhdessä. Lisäksi he toivoivat luontokoulutyypistä toimintaa ja luonnon tutkimista yhdessä lasten kanssa. Metsämörritoimintaan ja Case Forest –pedagogiikkaan kuuluu ympäristön tutkiminen ja Case Forest –pedagogiikan mukaan lapset voivat suunnitella erilaisia tutkimuskertoja, joissa he hankkivat tietoa valittuun tutkimuskysymykseen. Molemmissa teoriasuuntauksissa painottuu prosessinomaisuus ja lasten luontainen halu tutkia asioita ja ympäristöä. (Parikka-Nihti 2011, 52–54.) Oppaaseen on laitettu esimerkkejä, joiden avulla ryhmät voivat lähteä tutkimaan kodan lähiympäristöä.

3-5-vuotiaiden lasten työntekijät luettelivat tärkeiksi pitämiään toimintoja, joihin kuului luontokasvatus, lajeihin tutustuminen, vuodenaikojen seuranta, vapaa leikki, majojen rakentaminen sekä ohjatut leikit ja pelit. Oppaassa on huomioitu majojen rakentamisen tärkeys ja aikuisen rooli leikin tuki-jana. Työntekijän tehtävänä on mahdollistaa lapsille majojen rakentaminen ja hankkia lasten kanssa materiaaleja huolehtien lasten turvallisuudesta. Aikuinen voi osallistua majojen rakentamiseen ja suunnitteluun yhdessä lasten kanssa. Kuitenkin niin, että aikuinen on mahdollistaja ja auttaa materiaalien hankinnassa, mutta antaa myös lapsille tilaa toteuttaa itseään. (Kurtio & Kurki 1999, 15–16.) Kotaympäristössä pidetyissä talkoissa osa karsituista oksista jätettiin majanrakennusmateriaaliksi. Kodan lähellä asuvat lapset sekä päivähoiton lapset olivat jo talkoisiin mennessä rakentaneet suuren majan alueelle (kuva 2).

Luontokasvatuksen tavoitteena on tarjota lapsille monipuolinen oppiminen ja synnyttää rakkaus luontoa kohtaan. Luontokasvatukseen liittyy oppiminen liikkumalla, kiipeilemällä ja rakentamalla luonnossa. (Suomen latu Ry

2004, 8.) Luontokasvatuksen teoriasuuntauksia koottiin opinnäytetyöhön työntekijöiden tueksi ja oppaaseen valittiin niiden pohjalta leikkejä ja muuta toimintaa lasten kanssa toteutettavaksi. Esikouluryhmän työntekijät halusivat toteuttaa monipuolista toimintaa eri oppimisen alueilta. Tällaisiksi toiminnoiksi he mainitsivat äidinkieltä tukevat sadut ja lorut, matematiikan harjoittelun luonnonmateriaaleja käyttäen, retkeilyn, vapaan leikin ja luontolaulut. Oppaaseen koottiin laulujen ja lorujen sanoja työntekijöiden toiveiden mukaan. Matemaattinen orientaatio tulee esiin oppaassa olevissa toiminnoissa, kuten päättelyleikeissä.

Seuraavassa kohdassa kysyttiin, kuinka suuren lapsiryhmän kanssa toimintaa olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa. Pienimpien lasten työntekijät kokivat pienryhmätoiminnan ja koko ryhmässä (13 lasta) toimimisen tarkoituksenmukaiseksi. 3–5-vuotiaiden henkilöstö määrittivät lapsiryhmän koon 15–21 lapseen. Esikouluryhmän työntekijät halusivat toteuttaa toimintaa kotaympäristössä sekä koko ryhmässä (14 lasta) että pienryhmissä (5–7 lasta). Oppaan leikit ovat sovellettavissa eri-ikäisten ja erikokoisten lapsiryhmien käyttöön.

Oppaan sisältöön liittyen vastaajatiimeiltä kysyttiin, minkälaisia vinkkejä he toivovat ideavihkosta löytyvän. Kaikkien tiimien vastauksissa tuli esille, että oppaaseen toivotaan leikkiohjeita eri oppimisen alueilta. 1-3-vuotiaiden henkilöstön ja esikouluryhmän työntekijöiden vastauksissa toivottiin kuvia toiminnan avuksi sekä hyviä lähdevinkkejä. Oppaaseen on koottu ohjeita esimerkiksi eläinten jälkien tutkimiseen ja kuvakorttien tekemiseen lasten kanssa. Oppaan loppuun koottiin muutama lähdevinkki, josta työntekijät voivat halutessaan etsiä lisää toimintaohjeita ja tietoa luontokasvatuksesta.

6.2.2 Turvallisuus kodalla ja kestävän kehityksen näkökulma

Viimeiseksi henkilöstöltä kysyttiin, mitä asioita tulee ottaa huomioon kotaympäristöä käytettäessä. Kaikissa vastauksissa korostettiin turvallisuuden merkitystä sekä kotaympäristön siisteydestä huolehtimisesta. Tähän liittyy muun muassa yhteisen sääntöjen laatiminen kodan käyttäjille. Esikouluryhmän henkilöstö mainitsi tärkeäksi asiaksi aikataulutuksen sekä vuorojen jakamisen. Ympäristöstä huolehtiminen ja roskien kerääminen liittyvät kestävän kehityksen ajatteluun. Kestävän kehityksen näkökulma on tärkeää tuoda lapselle osaksi arjen toimintoja jo varhaislapsuudessa, jotta lapsi osaisi tulevaisuudessa tehdä kestävän kehityksen kannalta tärkeitä tekoja. (Parikka-Nihti 2011, 15–16.) 3–5-vuotiaiden henkilöstö ehdotti, että alueella voisi olla selkeät rajamerkit, joiden sisällä lapset voisivat liikkua vapaasti. Rajamerkinä voisi heidän mukaansa toimia esimerkiksi iso kivi tai puu, jolle voisi keksiä nimen tai tarinan. Oppaassa on käyty läpi turvallisuuteen liittyviä asioita ja mainittu vuorojen jakamisesta. Ohjeet ovat suuntaa antavia ja henkilöstö voi halutessaan hyödyntää niitä käytännössä.

6.3 Johtopäätökset

Opinnäytetyön yhtenä tutkimuskysymyksenä oli, mitä lapsi tykkää tehdä luonnossa. Lapset kertoivat asioita, joita tykkäävät tehdä luonnossa ja pohivat aihetta lapsen näkökulmasta. Tutkimuksessa pyrittiin myös selvittämään, kuinka osallistaa lapset oppaan sisällön suunnitteluun. Lasten osallistamisen menetelmäksi valittiin puolistrukturoitu haastattelu luovien menetelmien avulla. Tähän ratkaisuun vaikutti taustalla olevat teoriat sekä päiväkodin johtajan ja opinnäytetyön tekijöiden ajatukset osallisuuden toteuttamisesta. Tulosten perusteella lasten näkökulmaa on pystytty tuomaan esille ja lasten toiveita on pyritty huomioimaan oppaan sisällössä. Vastauksena siihen, kuinka lapsia pystyy osallistamaan luontokasvatuksellisen toiminnan suunnitteluun, näkyy koko opinnäytetyön tutkimusprosessissa ja sen kuvaamisessa. Lasten haastattelut luovien menetelmien tukemana osoittautuivat toimivaksi tavaksi osallistaa lapsia. Haastattelujen lisäksi lasten osallisuutta pyrittiin tukemaan siten, että lasten tekemistä maalauksista tehtiin näyttely päiväkodin seinälle. Näyttelyn avulla lapset voivat nähdä ajatustensa tärkeyden ja sen vaikutukset arjessa.

Kolmantena tutkimuskysymyksenä oli, kuinka nivoa kotaympäristö osaksi päiväkodin arkea. Työntekijöiden vastauksista nousi käytännön ohjeita ja toiveita siitä, miten kotaa voisi hyödyntää arjen toiminnassa. Opas ja taustalla vaikuttavat teoriat ovat vastaus tähän kysymykseen ja nähtäväksi jää, voidaanko oppaan avulla saada kotaympäristö osaksi päiväkodin toimintaa. Työntekijöiden vastauksista nousi ammatillisesti perusteltuja toiveita toiminnan toteutukseen. Työntekijöiden vastauksissa painottui luontokasvatus, lasten luontaiset tavat toimia sekä varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot, jotka on otettu huomioon opinnäytetyön teoreettisissa lähtökohdissa sekä oppaassa.

Lasten ja henkilöstön vastauksista löytyi paljon yhteneväisyyksiä, joita ovat esimerkiksi tutkiminen ja leikkiminen luonnossa sekä jälkien siivoaminen ja ympäristöstä huolehtiminen. Vastauksien samankaltaisuuksista voidaan havaita, että työntekijät ovat tietoisia lasten luontaisista tavoista toimia ja lasten mieltymyksistä, kuten majojen rakennus. On kuitenkin mahdollista, että lapsia ohjataan tietyn tyyppiseen toimintaan ja käyttäytymiseen, minkä takia lasten kiinnostus kohdistuu näihin asioihin. Havainnoinnin ja tulosten perusteella lapset kuitenkin ovat aidosti kiinnostuneita luonnosta ja olivat innostuneita kertoessaan kokemuksiaan luonnossa toimimisesta.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa ja suunnitella lapsille sopivaa toimintaa Kutalantien päiväkodin uutta kotaympäristöä hyödyntäen. Opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoinen prosessi, joka kesti lähes vuoden. Alkuvaiheen kartoitustyö oli projektin seuraamista ja opinnäytetyön aiheen kartoittamista. Työelämälähtöisyys oli etusijalla työtä tehdessä, sillä opinnäytetyön tuotos on tarkoitettu Kutalantien päiväkodin käyttöön. Osallistuminen eri projektin vaiheisiin, kuten vanhempaintoimikunnan kokoontumiseen sekä talkoisiin antoi paljon uusia kokemuksia liittyen varhaiskasvatuksen kehittämistyöhön. Projektissa mukanaolo opetti sitä, kuinka paljon työtä, sitoutumista ja resursseja toiminnan kehittäminen vaatii. Opinnäytetyön alkaessa kotaa ei oltu vielä rakennettu, joten keneläkään ei ollut varmaa tietoa siitä, toteutuuko kotaprojektille asetetut suunnitelmat. Päiväkodin johtajan kanssa käyty keskustelut kotaprojektista tukivat opinnäytetyön tekijöiden työskentelyä ja oppimista. Työelämän edustajan tuki rohkaisi opinnäytetyön tekijöitä lähtemään projektiin mukaan ja uskomaan yhteisen päämäärän saavuttamiseen. Prosessi on opettanut projektityöskentelyä ja toiminnallisen ja tutkimuksellisen otteen käyttöä arjessa.

Työn tekeminen parin kanssa osoittautui hyväksi tavaksi toteuttaa toiminnallinen opinnäytetyö. Parin kanssa työskentely mahdollistaa tiedon ja kokemusten jakamisen sekä eri näkökulmien hyödyntämisen. Tutkijoita ollessa kaksi, myös havainnoijia on enemmän ja analysointi ei perustu vain yhden ihmisen näkemykseen asiasta. Prosessi sujui tiiviissä yhteistyössä tekijöiden kesken ja oli eduksi, että tutkijat tunsivat toistensa työskentelytavat. Tämä mahdollisti avoimen, luottamuksellisen ja myös kriittisen keskustelun prosessin eri vaiheissa. Molempien opinnäytetyön tekijöiden vahva kiinnostus varhaiskasvatukseen vahvistui prosessin aikana ja motivoi monipuolisen varhais- ja luontokasvatuksen toteuttamiseen tulevaisuudessa. Luontokasvatuksellinen toiminta lapsilähtöisin keinoin sopii hyvin sosionomin ammatilliseen osaamiseen ja tekijät kokivat aiheen innostavana ja tulevaisuuteen suuntaavana toimintana. Työn teoreettinen viitekehys rakennettiin mahdollisimman kattavaksi ja tiiviiksi, jotta työn luotavuus olisi hyvä. Tekijät pohtivat teoreettisen osuuden merkitystä ja laajuutta opinnäytetyössä sekä tarkoituksenmukaisuutta. Teoreettisiin näkökulmiin saatiin merkityksellisiä asioita luontokasvatukseen liittyen.

Työn tutkimuksellinen ja toiminnallinen ote saatiin nivottua hyvin yhteen. Tutkimuskysymykset saatiin muokattua oikeanlaisiksi tulosten kannalta, sillä niiden pohjalta saatiin rakennettua oppaan sisältöä. Opinnäytetyössä käytetyt aineistonkeruumenetelmät osoittautuivat toimiviksi, sillä jokaiseen tutkimuskysymykseen saatiin vastauksia ja menetelmien avulla sekä lasten että työntekijöiden äänet saatiin kuuluviin. Maalaaminen vaikutti havainnoinnin perusteella olleen tärkeä tuki lapsille tehdyssä haastattelussa, sillä lapset pystyivät puheen lisäksi ilmaisemaan itseään maalaamisen keinoin. Tutkimus antoi perustelua oppaan rakentamiseen. Tutkimuksen tuloksista ilmeni lasten näkemyksiä luonnossa toimimisesta. Tuloksien käsittelyssä olisi voinut tuoda lasten mielipiteitä vielä enemmän näkyväksi.

Työelämään tarkoitettu opas saatiin koottua tiiviiksi paketiksi, joka sisältää luontoon ja kasvatukseen liittyviä toimintoja. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada lapset osallistettua oppaan sisällön suunnitteluun ja tämä tavoite toteutui hyvin ja lasten kiinnostuksen kohteet luonnossa tulevat esiin oppaan sisällössä. Oppaan kokoaminen oli opettavainen kokemus ja oppaasta on varmasti hyötyä myös opinnäytetyön tekijöille tulevassa työssään. Opas olisi voinut olla laajempi, mutta tekijät päätyivät siihen, että oppaan toimia innostuksen lähteenä, jonka avulla työelämä voi lähteä kehittämään luontokasvatustoimintaansa. Tiivis opas mahdollistaa sen, että työntekijät osallistetaan pohtimaan ja suunnittelemaan toimintaansa. Oppaan tarkoituksena on kannustaa työntekijöitä osallistamaan myös lapset oppaan ja luontokasvatuksen jatkokehittämiseen. Sosionomin työssä on tärkeää, että työtä ei ohjaa vain tietty menetelmä tai väline, vaan työ vaatii omaa aktiivisuutta ja halua kehittää työtä.

Opinnäytetyö pysyi asetetussa aikataulussa, vaikka ajankohta sijoittui kotiprojektiin nähden melko myöhäiseksi. Kota ja sen käyttöönotto alkoi jo alkusyksystä 2011, jolloin opinnäytetyö oli vielä kesken. Opinnäytetyö ja sen tuotoksena ollut opas valmistui vasta myöhemmin, joten se ei ollut heti käytössä päiväkodin työntekijöille. Toisaalta opas on tarkoitettu yhdeksi työntekijöiden luontokasvatuksen toteuttamisen välineeksi, eikä koko toimintaa ohjaavaksi suunnitelmaksi. Työssä pyrittiin osallistamaan lapsia luontokasvatukseen liittyvän oppaan suunnitteluun. Lasten osallisuus olisi voinut toteutua vielä paremmin, mikäli lapsia olisi voitu havainnoida kotaympäristössä. Tämä ei ollut mahdollista, koska haastatteluja tehdessä kotta ei oltu vielä rakennettu. Tulevaisuudessa jää nähtäväksi, onko oppaasta ollut apua ympäristön hyödyntämisessä ja ovatko ryhmät käyttäneet kotaympäristöä päivähoiton arjessa.

Opinnäytetyön tekijät kokevat onnistuneensa tavoitteissaan ja työstä rakentui tarkoituksenmukainen ja hyvä väline luontokasvatuksen toteuttamiseen ja kehittämiseen. Opinnäytetyön aiheeseen perehtyminen syvensi tekijöiden omaa kiinnostusta luontokasvatusta ja varhaiskasvatusta kohtaan. Koko opinnäytetyöprosessi ja siihen liittyvä tutkimuksellinen ote laajensi sosionomin osaamista sekä toi myös onnistumisen kokemuksia eri vaiheissa työtä.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että tutkija ei anna ennakkokäsitysten vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Tutkimuksen tulokset on esitettävä mahdollisimman alkuperäisesti, jolloin tutkijan omat johtopäätökset ja pohdinnat on erotettava tuloksista. (Metsämuuronen 2008, 48.) Hirsjärven, Remeksen & Sajavaaran (1997, 248–250) mukaan on tärkeää, että tutkimusprosessi on kuvattu yksityiskohtaisesti ja tarkasti, jotta lukija pystyy muodostamaan oman kuvan tutkimuksesta ja arvioimaan sen luotettavuutta. Tutkijan tulee pyrkiä olemaan mahdollisimman objektiivinen tutkittavaan asiaan nähden, jotta hän ei vaikuttaisi tutkimukseen ja sen tuloksiin.

Kotaympäristöstä tehty tutkimus perustuu seitsemän lapsen haastatteluihin ja kolmen työntekijätiimin täyttämiin kyselylomakkeisiin, jolloin tulokset on kohdennettu kyseisen päiväkodin arkeen. Maalaaminen toimi lasten haastattelujen tukena, joten haastattelupaikaksi oli valittu päiväkodin taiduhuone. Tällä pyrittiin lisäämään lasten turvallisuudentunnetta ja se auttoi lapsia orientoitumaan maalaamiseen. Haastattelupaikan valinnalla pystyttiin myös edistämään työn luotettavuutta, sillä paikka oli lapsille ennestään tuttu, eikä siellä ollut ylimääräisiä häiriötekijöitä. Molemmat tutkijat ovat olleet mukana kaikissa tutkimusprosessin vaiheissa, mikä lisää osaltaan luotettavuutta. Haastattelut on toteutettu ja analysoitu pareittain ja työntekijöille suunnatut kyselylomakkeet on tehty sekä purettu yhdessä molempien tutkijoiden toimesta.

Luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää apuna käsitteitä validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetin avulla voidaan arvioida sitä, vastaavatko työn tulokset siihen, mitä on tutkittu. Tässä opinnäytetyössä on pyritty selvittämään sitä, mitä lapsi tykkää tehdä luonnossa, kuinka osallistaa lapset oppaan sisällön suunnitteluun sekä kuinka nivoa kotaympäristö osaksi päiväkodin arkea. Tutkijat ovat saaneet vastauksia näihin kysymyksiin, joten validiteetti on toteutunut. Reliabiliteetti tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tulokset olisivat samankaltaiset, jos tutkimus toistettaisiin uudelleen. Tässä tutkimusprosessissa monet haastatelluista lapsista kertoivat tekevänsä mielellään majoja luonnossa. Laadullisessa tutkimuksessa näiden käsitteiden kautta luotettavuuden tarkastelu ei ole yksiselitteistä, mutta jos reliabiliteetti toteutuisi tässä tutkimuksessa, tutkimusta toistettaessa uudet haastateltavat tykkäisivät myös rakentaa majoja. Tämä voisi pitää paikkansa, mutta toisaalta lapset ovat aina yksilöitä, joten varmuutta tulosten toistettavuudesta ei ole. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136–137.)

Tutkijat toimivat eettisesti opinnäytetyöprosessin ajan. Laadullisen tutkimuksen eettisyys on Tuomen ja Sarajärven (2009, 126–127) mukaan sitä, että tutkijat toimivat puolueettomasti ja huolehtivat siitä, että tutkimus on laadukkaasti toteutettu. Tutkijat pyrkivät laadukkaan tutkimuksen tekemiseen siten, että tutkimusluvut hankittiin hyvissä ajoin ja tutkimussuunnitelma rakennettiin yhdessä työelämän edustajan kanssa. Haastatteluissa ja niiden analysoinnissa on huomioitu se, että haastateltavien henkilöllisyyksiä ei pysty ulkopuolinen lukija tunnistamaan.

7.2 Jatkotutkimusaiheet

Tässä opinnäytetyössä on tutkittu, kuinka kotaympäristö saataisiin nivottua Kutalantien päiväkodin arkeen. Päiväkodin johtaja on tuonut esiin toiveensa siitä, että seuraavaksi voisi kuvata sitä, kuinka kotaympäristön käyttöönotto on sujunut. Tämä voisi olla yksi tutkimuksen aihe jatkossa. Siinä voitaisiin selvittää esiin tulleita epäkohtia kotaympäristön käyttöön liittyen sekä mahdollisia kehitysehdotuksia. Toisaalta työssä on tutkittu myös sitä, kuinka lapset on saatu osallistettua oppaan sisältöön sekä sitä, mitä lapsi tykkää tehdä luonnossa. Uusi tutkimuksen aihe voisi olla, onko näin tapahtunut ja onko oppaaseen kootut toiminnot lapsille mieleisiä.

Kotaympäristö on päiväkodin lisäksi muiden yhteisöjen käytettävissä. Kodan vuokraus tapahtuu Kutalantien varhaiskasvatuksen johtajan kautta ja sitä voi käyttää esimerkiksi lähikoulut, asukasyhdistykset sekä järjestöt. Sosiaali-alan ammattilaista saattaisi kiinnostaa tutkia sitä, kuinka eri verkostojen yhteisöllisyyden ajatus on toteutunut kotaympäristön avulla. Tulevaisuudessa Kutalantien päiväkodin johtajan kaunis ajatus siitä, että "kodalla kohdataan" voi olla mahdollinen ja yhteisöllisyys ei ehkä olekaan katoava luonnonvara.

LÄHTEET

- Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 145–162.
- Brotherus, A., Hasari, A. & Helimäki, E. 1990. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Enkenberg, Liljeström, Vartiainen, Myllyntausta, Peuhkuri 2010. Oppiminen oppimisaihioita rakentamalla. Case Forest Pedagogiikka. Viitattu 18.8.2011.
<http://issuu.com/henriikka.vartiainen/docs/cfupdatedfin>
- Heikka, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Printel Oy.
- Hujala, E. & Turja, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hämeenlinnan kaupunki. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 17.4.2011.
<http://www.hameenlinna.fi/pages/380217/310505%20%20Hml%20Vasu%20-1.pdf>
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.
- Kurtio, T. & Kurki, O. 1999. Varhaiskasvattajan ympäristöopas. Ylöjärvi: Painohäme Oy.
- Lansdown, G. 2001. Promoting children`s participation in democratic decision-making. Unicef – United Nations Children`s Fund. Innocenti Research Centre. Pdf-tiedosto. Viitattu 10.10.2011.
<http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/insight6.pdf>
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus.
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Vaajakoski: Gummerus.
- Metsämuuronen, J. 2007. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus.
- Nikkanen, I. 2000. Metsämörri. Nurmijärvi: Kirjakas Ky.
- Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävästä kehitystä. Lastenkeskus.

Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.). 2009. Opas/Terveysten ja hyvinvoinninlaitos . Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa : Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 4.10.2011.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b>

Salmela, J. 2011. ”Kukaan ei halua suojella sitä mitä ei tunne” - ympäristökasvatuksen näkökulmia päivähoitoon. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Sosiaali- ja terveysministeriö, Opetusministeriö & Nuori Suomi ry. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:17. Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset. Helsinki: AT-Julkaisutoimisto Oy.

Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. 2005. Varhaiskasvatuksen perusteet. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Säkkinen, S. 2009. Kestävää kehitystä päivähoitossa. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Tuomaala, T. & Myyryläinen, M. 2002. Luonto tutuksi. Jyväskylä: Gummerus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Venninen, T. Leinonen, J. & Ojala, M. 2011. ”Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi” – lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Socca – Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Työpaperiteita 2010: 3. Pdf-tiedosto. Viitattu 28.10.2011.
http://www.socca.fi/julkaisut/tyopaperit/parasta_on_kun_yhteinen_kokemus_siirtyy_jaetuksi_iloksi_-_lapsen_osallisuus_paakaupunkiseudun_paivakodeissa.382.shtml

LUPAKYSELY VANHEMMILLE

Hei Kotiväki!

Olemme Maiju Lehto ja Emma Rantanen, sosionomiopiskelijat Hämeen Ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä yhteistyössä Kutalantien päiväkodin kanssa. Opinnäytetyön aiheena on luontokasvatuksen lisääminen päiväkodin arkeen. Tavoitteenamme on saada lapsi osalliseksi päiväkodin kotaprojektiin. Tähän liittyen haastattemme kahdeksaa lasta anonymisti, tarkoituksena saada lasten ääni ja toiveet kuuluviin. Haastattelun aiheena on ”Mitä tykkäät tehdä luonnossa?”. Tarvitsemme kirjallisen luvan siitä, että lastanne saa haastatella osana opinnäytetyötä. Haastattelu tullaan myös nauhoittamaan, mutta nauhoitus toimii ainoastaan kirjoitusprosessimme tukena. Haastattelun yhteydessä lapsi saa maalata vesiväreillä luontoaiheeseen liittyen ja maalaukset laitetaan mahdollisesti näytteille päiväkotiin.

Aurinkoisin terveisin
Maiju Lehto ja Emma Rantanen

-
- Lastamme saa haastatella ja haastattelun nauhoittaa opinnäytetyötä varten.
- Lapsemme tekemää työtä saa valokuvata opinnäytetyötä varten.
- Lapsemme tekemän maalauksen saa laittaa esille päiväkotiin.

Lapsen nimi: _____

Huoltajan allekirjoitus: _____

KYSELYLOMAKE TYÖNTEKIJÄTIIMEILLE

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Hämeen ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä koskien luontokasvatusta ja tulevaa kotaympäristöä. Tarkoituksenamme on selvittää, kuinka kotaympäristö saadaan nivottua osaksi päiväkodin arkea. Opinnäytetyömme yhdeksi osaksi tulee ideavihko, johon kokoamme kuvauksen kotaprojektin eri vaiheista sekä vinkkejä kotaympäristön hyödyntämiseen lasten kanssa.

Haluamme hyödyntää opinnäytetyömme aineistossa myös työntekijöiden näkökulmaa. Kyselylomake on tarkoitettu täyttämään tiimeittäin. Kysymykset ovat avoimia ja vastauksia voi jatkaa tarvittaessa kääntöpuolelle.

1. Rastita ryhmäsi

1-3v. ryhmä

3-5v. ryhmä

esi-
kouluryhmä

2. Kuinka usein haluaisitte hyödyntää kotaympäristöä päivähoidon arjessa? Mikä olisi mielestänne sopiva kesto toimintakerroille?

3. Minkälaista toimintaa haluaisitte toteuttaa kotaympäristössä?

4. Kuinka suuren lapsiryhmän kanssa toimintaa olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa?

5. Minkälaisia vinkkejä toivotte ideavihkosta löytyvän?

6. Mitä asioita tulee ottaa huomioon kotaympäristöä käytettäessä?

7. Muita kommentteja

Kiitos antamistanne vastauksista ja ideoista! Aurinkoista kesää toivottaen
Maiju Lehto ja Emma Rantanen, Opinnäytetyön tekijät
SOSONU08, HAMK

1 OPAS KOTAYMPÄRISTÖN KÄYTTÖÖN

Kotaympäristöön tarkoitettu opas on tehty osana ammattikorkeakoulun "Ryteiköstä lasten leikkipaikaksi" -opinnäytetyötä. Opas on tehty helpottamaan Kutalantien päiväkodin kotaympäristön käyttöä ja antamaan ideoita luontokasvatuksen toteuttamiselle. Opinnäytetyön tekijät ovat kirjoittaneet oppaan hyödyntäen teoreettista tietoa sekä Kutalantien päiväkodin lasten ja työntekijöiden toiveita ja ideoita.

Kotaympäristö on tarkoitettu päiväkodin kaikkien lapsiryhmien käyttöön, iästä riippumatta. Kotaympäristö tarjoaa erilaista ja monipuolista toimintaa lapsille, joka voi korvata päivittäisen ulkoiluhetken päiväkodin pihalla. Kotaympäristössä voidaan hyödyntää niin liikuntaa kuin kädentaitojakin ja se on tehty käytettäväksi ympäri vuoden. Kodalla lapset ja aikuiset voivat nauttia yhdessä luonnosta ja oppia uutta.

1.1 Kotaprojektin vaiheet

Kutalantien päiväkoti aloitti toimintansa vuonna 2010. Päiväkodin tontin lisäksi oli jo tuolloin suunnitteilla hyödyntää viereistä puistoa lasten leikkialueena. Kutalantien päiväkodin liittyminen Hämeenlinnan metsäverkostoon mahdollisti kodan hankkimisen ja hoitamattoman puistoalueen muokkaamisen kotaympäristöksi. Tämä osaltaan loi puitteet luontokasvatuksen uudelleen toteuttamiselle.

Kotaprojekti lähti liikkeelle kesällä 2010, jota ennen vihersuunnittelijat olivat tehneet alustavan luonnoksen keilapuiston kehittämistä. Keväällä 2011 kokoontui vanhempaintoimikunta yhdessä Merja Kaikkosen ja opinnäytetyöntekijöiden kanssa. Kokouksessa käytiin läpi tulevaan kotaympäristöön liittyviä asioita sekä tulevia talkoita, joihin oli ennalta ilmoittautunut jo 27 perhettä. Talkoot pidettiin 12.9.2011 ja niihin osallistui työntekijöiden lisäksi päiväkodin lapsia ja heidän vanhempiaan.

Kotaympäristön lähtökohtana on tarjota kaikille ympäristöllä asuville kokoontumispaikka. Merja Kaikkonen kutsuikin kodan ympäristöä asukaspuistoksi, jonka käyttö ei rajoittuisi vain päivähoidolle. Toiminta voisi parhaimmillaan koskettaa myös niitä perheitä, joiden lapset ovat kotona. Kotaympäristö voisi tarjota heille kohtaamispaikan ja vertaistuen. Lisäksi kotaa voisi käyttää erilaisissa tapahtumissa ja yhteistyötahoja voisivat olla esimerkiksi Ortelan koulu, HAMK, Hml:n tanssi -ja liikuntakoulu, pelastuslaitos ja paikallinen asukas yhdistys.

1.2 Turvallisuus kodalla

On tärkeää, että kotaympäristöä varten päiväkodin henkilökunta luo yhteiset säännöt ja toimintaohjeet, jotka voidaan pitää esillä esimerkiksi kodassa. Toimintaohjeet voisivat sisältää turvallisuussuunnitelman, ohjeet kodan käyttöön, siivousohjeet, tavaroiden merkityt paikat. Kotaympäristöä käytettäessä on aina muistettava tarkastaa ympäristön turvallisuus, esimerkiksi lasinsirujen varalta.

Ryhmät voivat erikseen tehdä kotaympäristöä varten omat säännöt, joissa lapset voivat itse miettiä, mitkä asiat ovat tärkeitä turvallisuuden ja viihtyvyyden kannalta.

1.3 Kotaympäristön käyttö

Kotaympäristön käyttöä helpottamaan on hyvä tehdä vuorovihko, jotta jokainen ryhmä saisi oman rauhan kodalla. Jokaisella ryhmällä voisi olla oma kotakori, jota voisi pitää kodalla tai kuljettaa mukana. Kotakori voisi pitää sisällään esimerkiksi luonto- ja eläinkirjoja, luuppeja, lorupussin, lasten nimikkovihot sekä kirjoitusvälineet.

1.4 Toimintaa ikäryhmittäin

Kotaympäristö on tarkoitettu Kutalantien päiväkodin kaikkien lapsiryhmien käyttöön. Seuraavissa kohdissa on mainittu lyhyesti päivähoitoikäisten lasten ikävaiheet. Oppaan sisältö on koottu nämä ikävaiheet huomioiden. Kasvattajan tehtävänä on soveltaa toimintaa lapsiryhmäkohtaisesti.

Varhainen leikki-ikä (1-3v.)

Lasten motoriset taidot ovat kehittymässä ja he kokeilevat jatkuvasti uusia taitojaan ja rajojaan. Aikuinen ei saisi liiaksi rajoittaa lapsen toimintaa, jottei lapsen luontainen aktiivisuus laantuisi. Lapsen kielellinen kehitys on kovassa vauhdissa ja lapsi tutkii ja kyselee paljon. On tärkeää puhua asioista ja eläimistä niiden omilla nimillä, jotta sanavarasto rikastuisi. Tämän ikäisenä lapsi alkaa hakea itsenäisyyttä ja vastuuta uusien taitojen avulla, mutta tarvitsee kuitenkin paljon aikuisen tukea ja kannustusta. (Kurttio & Kurki 1999, 15–16.)

Leikki-ikä (3-5v.)

Lapset leikkivät paljon roolileikkejä ja alkavat ottaa mallia aikuisten tekemisistä. Lapset nauttivat niin sanotuista "oikeista töistä" ja he tekevät usein mielellään aikuisten kanssa esimerkiksi lumitöitä. Lapsen ikä- ja kehitystaso on tärkeää huomioida annettaessa heille vastuuta. "Oikeita töitä" voidaan tehdä leikin, kuten kotileikin kautta, jolloin kuvaan astuvat myös roolit. Lasten kanssa kotaympäristössä tehtäviä töitä voi olla esimerkiksi polttopuiden hakeminen, ympäristön haravoiminen sekä roskien kerääminen. Lasta tulisikin kannustaa tekemään pikkuaskareita ja leikkejä voi rikastuttaa vastaamalla lapsen tarpeisiin, kuten hankkimalla materiaaleja. Leikki-ikässä lapset tutkivat asioita ja niiden merkityksiä. Tällöin aikuisen esimerkki on tärkeä ja olisi hyvä löytää käytännön kysymyksiin vastauksia yhdessä lasten kanssa. Pelit, kuvakirjat sekä yhdessä tekeminen ovat hyviä oppimisen välineitä lapsille. (Kurttio & Kurki 1999, 16–17.)

Esikoulu

Lapsen ymmärrys syy-seuraussuhteisiin kasvaa ja lapsi ottaa yhä enemmän vastuuta omista teoistaan ja ympäristöstään. Yhteisleikit ja yhdessä onnistuminen opettaa lasta ottamaan vastuuta muista ihmisistä. Aikuisen tulee tukea lapsen oma-aloitteisuutta ja antaa lapselle tarvittava tila kokeilla uusia taitoja. Esikoulu-ikäinen voi jo opetella käyttämään moottorittomia työvälineitä, kuten sahaa ja talttaa. Aikuisen tehtävänä on ohjata lasta yksilöllisesti välineiden oikeaan käyttöön. (Kurttio & Kurki 1999, 16-17.)

Majaleikit

Lapsia kiinnostaa seikkailu ja majaleikit sekä yhdessä rakentaminen. Ohjaajan tehtävänä on mahdollistaa lapsille tämän tyyppinen toiminta ja huolehdittava turvallisuus

desta. Aikuinen voi esimerkiksi yhdessä lasten kanssa suunnitella ja rakentaa majoja. Kuitenkin niin, että aikuinen on mahdollistaja ja auttaa materiaalien hankinnassa, mutta antaa myös lapsille tilaa toteuttaa itseään. Lasten kanssa on hyvä selvittää etukäteen sopiva paikka majalle ja tutustua esimerkiksi jokamiehen oikeuksiin. (Kurttio & Kurki 1999.) Jokainen ryhmä voi rakentaa kotaympäristöön majoja tai leikkipaikkoja omien taitojensa mukaan. Rakentelussa voi käyttää maastosta löytyviä tarvikkeita, kuten kiviä, lehtiä ja oksia. Luonnon tarvikkeista voi rakentaa myös esimerkiksi tempuradan kotaympäristöön.

2 TOIMINTAA KODALLA

Seuraavat toiminnot on koottu eri lähteistä ja niiden on tarkoitus palvella opinnäytetyön haastattelun tuloksia, eli lasten ja henkilöstön toiveita. Sisältö on rakennettu lyhyinä kokonaisuuksina, joista kasvattaja voi rakentaa ryhmälleen sopivia toimintakertoja. Leikit ja laulut on tarkoitettu eri-ikäisten lasten oppimista tukemaan ja ohjaajan tulee muokata niistä oman ryhmänsä ikä-tason mukaisia leikkejä. Hyviä kotahetkiä!

2.1 Päättelyleikit

Päättelyleikkien avulla lapsi voi harjoittaa muun muassa eettisen- ja matemaattisen orientaation tavoitteita sekä harjoittaa kielellisiä taitojaan.

Luonnon kim-leikki

Aseta viisi erilaista luonnosta löytyvää esinettä esille. Nosta esineet esille yksitellen ja anna lasten nimetä ne. Pyydä sitten lapsia sulkemaan silmänsä. Kerro heille, että poisit jonkun esineen ja nyt lasten tehtävänä on hankkia tilalle samanlainen.

Käpymatematiikkaa

Kävyt, kepit ja kivet voivat innostaa matematiikan opiskeluun ulkona. Lapset voivat kerätä tietyn määrän materiaaleja luonnosta ja käyttää niitä matematiikan harjoituksissa.

Ihmeellinen puu

Kerää luonnosta esineitä ja ripusta ne pensaaseen johon ne eivät kuulu. Pyydä sitten lapset tutkimaan tuota ihmeellistä puuta. Anna lasten kertoa mikä ei kuulu kyseiseen pensaaseen ja keskustele siitä mihin se sitten kuuluu. (huomiokyky ja käsitys siitä missä esineet oikeasti kasvavat)

Lajitteluleikki

Lajitteluleikkiä varten piirretään jäteastiakuvat. Olisi hyvä jos kuvat muistuttaisivat värimaailmaltaan oikeita jätteen keräysastioita (vihreä - paperi, sininen - kartonki, ruskea - biojäte, punainen - ongelmajäte, tummanharmaa - sekajäte jne.). Aikuinen tuo lapsille pussillisen erilaisia puhdistettuja jätteitä, jotka kaadetaan lattialle. Kukin ottaa vuorollaan kasasta jätteen ja vie sen oikean keräysastian luokse. Lajitteluleikkiä voi leikkiä myös paritehtävänä tai vaikka kilpailuna. Ennen lajitteluleikkiä on hyvä kerrata lajitteluohjeet ja leikin jälkeen keskustella kierrättämisen merkityksestä.

Etsintäleikki

Tätä voi leikkiä ryhmässä tai yksittäin. Ohjaajalla on kortteja, joissa on erilaisia kuvia (esim. käpy, kaarnanpala, koivun lehti) Lasten tulee ryhmissä etsiä nämä luonnosta ja tuoda merkitylle paikalle.

Esimerkkejä etsittävästä esineistä:

- 1 kivi
- 2 erilaista sammalta
- 3 kaarnanpalaa
- 4 puolukan lehteä
- 5 mustikan lehteä
- 6 kuusenkäpyä
- 7 kuusen neulasta
- 8 männynkäpyä
- 9 männyn neulasta
- 10 koivun lehteä

Kärpässieni

Pöydälle asetetaan muutamia rusinoita. Yksi leikkijöistä sulkee silmänsä. Joku osoittaa yhden rusinan kärpässieneksi. Leikkijä avaa silmänsä ja alkaa syödä rusinoita yksitellen. Kun hän ottaa myrkkysieneksi valitun rusinan, muut huutavat ”kärpässieni” ja syöminen täytyy lopettaa.

Toinen variaatio leikistä on, että lapset voivat itse askarrella sienet jostakin luonnon materiaaleista. Tällöin sienet kerätään esimerkiksi koriin.

2.2 Taide- ja aistitoiminta sekä askarteluja

Seuraavien toimintojen avulla lapsi voi harjoittaa hienomotorisia taitojaan, oppia hyödyntämään eri aistejaan leikin avulla sekä harjoittaa esteettisen orientaation tavoitteita.

Tikkupulla ja tikkuleipä

Tikkupullien paistamiseen kelpaa tavallinen pullataikina, jossa on vähän tavallista enemmän jauhoja ja sokeria, mutta vain vähän rasvaa. Leivinjauhetta voi käyttää hii-van sijasta.

Tikkuleipätaikinaan käytetään jauhoja, suolaa, vettä ja leivinjauhetta. Mausteeksi sopii esimerkiksi luonnosta löytyvä nokkonen. Paistamista varten voidaan vuolla yhdessä paistokepit.

Luonnon tilkkutäkki

Tehkää yhdessä lasten kanssa luonnon tilkkutäkki. Etsikää maasta tasainen alusta ja rakentakaa kepeistä ruudukko maahan. Tämän jälkeen ruutuihin etsitään luonnosta erikokoisia, -muotoisia ja – värisiä asioita. Voitte laittaa yhteen ruudukkoon samoja asioita, esimerkiksi kuusen käpyjä. Lopputuloksena maahan muodostuu luonnon tilkkutäkki. Voitte keskustella yhdessä lasten kanssa tilkkutäkin sisällöstä ja erilaisista luonnon materiaaleista.

Luonnon levytysstudio

Luonto pitää sisällään monenlaisia ääniä. Anna jokaiselle lapselle oma ”levy” ja kynä. Pyydä lapsia etsimään ympäristöstä oma rauhallinen paikka. Tämän jälkeen jokainen lapsi voi hiljentyä kuuntelemaan luonnon moninaisia ääniä ja piirtää kynällä levyn pintaan sen mukaan, miltä mikäkin ääni kuulostaa.

Lehtieläimet

Tarvikkeet: erimuotoisia lehtiä, vesiväripaperia, vesi- ja peitevärejä, siveltimiä, tusseja ja liimaa.

Anna lapsille tehtäväksi miettiä ja suunnitella minkälaisia eläimiä lehdistä saisi rakennettua. Lähtekää seuraavaksi yhdessä etsimään kodan ympäristöstä eri muotoisia lehtiä, oksia ja esimerkiksi havunneulasia. Prässätäkää ja kuivatkaa lehdet yhdessä lasten kanssa esimerkiksi sanomalehtien ja painojen avulla. Kun lehdet jäävät prässääntymään, lapset saavat suunnitella eläimilleen ympäristön, jonka maalaavat paperille. Kun maalaus ja lehdet ovat kuivuneet, liimataan lehdet eläimien muotoon maalauksen päälle. Yksityiskohtia työhön voi piirtää esimerkiksi tusseilla.

Luonnon asukkaat

Lapset saavat käyttää mielikuvitustaan keksiessään ketä ympäristössä voisi asua, ovatko he keijuja, mörköjä tai vaikka eläimiä. Tarkoituksena on, että lapset saavat käyttää luonnosta löytyviä materiaaleja, kuten sammalta, keppejä, lehtiä ja kiviä, joista he rakentavat luonnon asukkaita. Ohjaajan on tärkeää keskustella lasten kanssa siitä, että kasveja ei saa repiä irti tai katkaista, vaan käytössä on kaikkea sellaista, mikä on jo maassa. Asukkaita voidaan tehdä yksin, pareittain tai ryhmissä.

Etenkin vanhemmat lapset voivat keksiä asukkaille tarinan, jossa he saavat kertoa asukkaista käyttäen mielikuvitustaan. Pienemmät lapset voivat keksiä asukkailleen

esimerkiksi nimet. Lasten tekemien asukkaiden kautta voi syntyä hyviä tarinoita ja leikkejä. Lisäksi ohjaaja voi käyttää saduttamisen menetelmää dokumentoidessaan lasten kertomaa.

Kollaasi

Tarvikkeet: Paksua pahvia, liimaa, paperia, kyniä ja luonnon materiaaleja
Lapset saavat miettiä, minkälaisen kollaasin haluaisivat tehdä ja mitä materiaaleja taideteoksessa voisi käyttää. Lapset saavat kerätä kotaympäristöstä luonnonmateriaaleja ja sen jälkeen sommitella niitä omaan pahvialustaansa. Lopuksi valitut materiaalit liimataan pahviin. Kepeistä saa hienot kehykset työlle.

Ryhmässä voidaan tehdä myös yhteinen suurempi kollaasi, jolloin kollaasia rakentaa monta lasta. Tällöin voidaan lasten kanssa harjoitella myös yhdessä suunnittelemista ja toimimista.

Tuoksucocktail

Muodostetaan lapsista parit ja heille jaetaan kannellinen filmi- tai pilttipurkki. Lapsille annetaan tehtäväksi etsiä luonnosta yksi tuoksu, jonka he saavat säilöä purkkiin talteen. Kun tuoksut on kerätty, niin jokainen saa haistaa jokaista tuoksua ja mahdollisesti arvailla mikä tuoksu on kyseessä.

Aarrejahti

Materiaalit: Aarrekortit, aarteet

Ohjaaja jakaa lapsipareille kortit, joissa on jonkin aarteen kuva ja nimi (luonnonmateriaalit esim. apila, käpy tai esineet esim. sanko, lapio) Parit asettuvat merkittyihin rinkeihin ja kukin pareista saa kuusi korttia, jotka ovat väärinpäin pinossa. Leikin alkaessa pari katsoo yhden kortin, jota kuvastavaa aarretta toinen pareista lähtee etsimään. Aarteen löytyessä lapsi tuo sen rinkiin ja toinen pareista saa lähteä etsimään seuraavaa. Voittajapari on se, joka ensimmäisenä on saanut tuotua kaikki aarteet ringin sisäpuolelle. Ohjaaja tarkistaa kunkin parin aarteet (mikäli joukossa on kortteihin kuulumaton aarre, parin täytyy lähteä etsimään oikeaa). Leikkiä voi jatkaa myöhemmin esim. askartelun parissa (lapset voivat tehdä löytämistään luonnonaarteista taulun tai maakollaasin).

Sienitaidetta

Kerätkää erikokoisia sieniä kertakäyttöhanskat kädessä. Leikatkaa sienen jalka kokonaan irti lakista ja laittakaa lakki oikein päin eli helttapuoli alaspäin valkealle tai mustalle paperille. Valkoitiöisten itiölaskeuma näkyy paremmin mustalla pohjalla ja mustaitiöisten vastaavasti valkealla pohjalla. Itiöt muodostavat hienon kuvion paperille, jonka saa säilymään parhaiten laminoimalla paperin.

Vedenpuhdistuslaitos

Materiaalit: puhdistettua hiekkaa, tyhjä maitopurkki, likaista vettä, naula, ämpäri ja vesikannu.

Leikatkaa maitopurkin yläosa pois ja tehkää naulalla pohjaan 20–25 reikää. Täyttäkää maitopurkki pestyllä hiekalla. Peskää hiekka kaatamalla 1–2 litraa hiekkaa ämpäriin, jossa on vettä. Heilutelkaa ämpäriä. Kaatakaa likainen vesi pois ja toistakaa pesu, kunnes vesi on puhdasta. Kaatakaa varovasti 0,5 litraa likavettä vesikannusta keskelle hiekkaa, säästäkää loput likavedestä. Verratkaa hiekan läpi purkkiin valunutta vettä kannussa olevaan likaveteen. Mitä on tapahtunut?

Syksyn värit talteen

Materiaalit: paperia, vesivärit, pensseleitä, luonnon kasveja.

Ottakaa käyttöön värikartta ja etsikää valitsemanne värit luonnosta. Maalatkää vesiväreillä löytämäne värit paperille, joka on jaettu niin moneen neliöön kuin etsimiänne värejä on. Maalatkää jokainen väri omaan neliöön jäljitellen mahdollisimman tarkasti alkuperäistä väriä. Liimaa kiinni tai piirrä kasvi, josta väri on peräisin. Lopuksi voitte nimetä värit keksimillänne nimillä, esimerkiksi ”keijukaisen keltainen”.

Luonnon äänet

Etsikää jokainen viihtyisä paikka metsässä. Pitäkää minuutin hiljaisuus ja kuunnelkaa luonnon ääniä. Tämän jälkeen voitte miettiä yhdessä, montako ääntä kuului ja mistä? Voitte myös piirtää paperille kuulemanne äänimaiseman värein ja muodoin.

Luontoveistoksia

Etsikää yksin tai ryhmässä luonnosta hauskan näköisiä kuolleita puunkäppyröitä, heinää, käpyjä ym. ja tee niistä luontoveistos. Kun työt ovat valmiita, jokainen saa kertoa, mitä hänen taideteoksensa esittää tai muut voivat arvailla.

Kasvimaalaus

Tee maalaus kasveja käyttäen. Hiero paperille ruohoa, lehtiä, ja kukkien terälehtiä.

Maalaa mustikalla ja muilla marjojen mehuilla.

Voit tehdä maalauksen tietystä paikasta ja käyttää silloin valitsemasi paikan ympärillä olevia kasveja.

Kivi-ötökät

Materiaalit:

leppäkerttu: isohko kivi, pullovärit (musta ja punainen), lakkaa.

apiainen: isohko kivi, pullovärit (musta ja keltainen), lakkaa.

Etsikää yhdessä ulkoa kiviä, jotka maalataan. Kivien olisi hyvä olla pyöreän mallisia. Tämän jälkeen jokainen maalaa ötökälle värit ja töiden kuivuttua voitte lakata kivet kiiltävän ja pysyvän lopputuloksen saamiseksi. Kivestä voi myös tehdä omanlaisensa ”mielikuvitusötökän” tai ”voimaeläimen”.

Käpylehmät

Materiaalit: keppejä, käpyjä ja tarvittaessa liimaa.

Ensiksi etsitään käpyjä, jonka suomut ovat hiukan auki. Seuraavaksi tarvitaan neljä yhtä pitkää kepin pätkeä, joista tehdään käpylle jalat. Halutessa jalat voidaan myös liimata paikoilleen. Lehmiä voi myös koristella haluamallaan tavalla, esimerkiksi ne voi maalata.

Lumitähdet

Materiaalit: Valkoista silkkipaperia ja sakset.

Ensin silkkipaperista leikataan neliön muotoinen pala. Tämän jälkeen paperi taitetaan kahtia, minkä jälkeen vielä kerran kahtia. Viimeiseksi paperi taitetaan siten, että kulmat ovat vastakkain ja paperista muodostuu kolmio. Tämän jälkeen paperiin leikataan saksilla erilaisia kuvioita ja reikiä. Viimeiseksi paperi taitetaan taas auki. Tähdet sopivat erityisesti ikkunoihin.

2.3 Liikunnalliset leikit

Liikunnallisten toimintojen avulla lapsi voi harjoittaa motorisia- sekä hienomotorisia taitojaan, harjoittaa luonnontieteellisen-, eettisen- ja matemaattisen orientaation tavoitteita.

Metsän salaatti

Osallistujat asettuvat ringiin. Ohjaaja antaa jokaiselle osallistujalle joko puun tai kasvin nimen. Jokainen nimi annetaan vähintään kahdelle osallistujalle. Leikki alkaa kun ohjaaja huutaa jonkin puun tai kasvin nimen. Kaikki, joilla on tämä nimi, vaihtavat paikkaa tai tekevät määrätyn tehtävän.

Kuinka eläimet liikkuvat

Valitkaa sopiva tila ympäristöstä, jossa mahtuu turvallisesti liikkumaan eri tyyleillä. Miettikää yhdessä lasten kanssa, mitä eläimiä kotaympäristössä voisi liikkua. Tämän jälkeen lapset saavat harjoitella kulkemista kuten nuo eläimet. Tämän voi hyvin yhdistää eläinten tunnistamiseen ja tutustumiseen. Esimerkiksi rusakkoa voidaan tutkia harjoittelemalla sen kulkemista, etsimällä jälkiä ympäristöstä. Kirjojen ja ohjaajan tietojen avulla voidaan yhdessä tutkia mitä rusakko syö, missä se asuu jne.

Puuhippa

Jokainen valitsee itselleen puun, jonka luokse menee. Vain valitut puut ovat mukana leikissä. Puut voidaan käydä läpi yksi kerrallaan ja nimetä ne. Yksi leikkijöistä jää ilman puuta. Hän huutaa: "Vaihtakaa puuta! Silloin jokainen juoksee jonkun toisen puun luokse, myös huutaja. Joka jää ilman puuta on seuraava huutaja.

Karhu nukkuu -hippa

"Karhu nukkuu, karhu nukkuu talvipesässään.
Ei ole vaaraa kellään, näin sitä leikitellään.
Karhu nukkuu, karhu nukkuu,
eipäs nukukaan. "

Lapset ja ohjaajat menevät piiriin pitäen toisiaan käsistä kiinni. Yksi lapsista menee piirin keskelle "nukkumaan". Muut laulavat edellä mainittua laulua, kulkien piirissä myötäpäivään. Kun laulu päättyy, muut lähtevät pakoon ja karhu lähtee ottamaan heitä kiinni. Se jonka karhu saa kiinni, hänestä tulee uusi hippa.

Tanssivat eläimet

Materiaalit: Tamburiini(tai muu rytmisoitin), mahdolliset rekvisiitat
Ohjaaja soittaa tamburiinilla (tai muulla soittimella) kertomaansa tarinaan liittyvää rytmiä, jonka tahdissa lapset kulkevat tarinan mukaisen hahmon askelin (hitaasti ja vähitellen nopeammin)
Aina rytmin loppuessa lasten pitää pysähtyä kokonaan
Tarina voi liittyä vuodenaikaan ja sijoittua esimerkiksi metsään
Lapsia voi osallistaa siten, että he ovat mukana tarinan keksimisessä

Lähdemme kävelemään syksyiseen metsään (hidasta tempoa), pusikosta kipittää pienen pieni hiiri (nopeaa tempoa), hiiri juoksee piiloon kiven taakse (soitto pysähtyy), pitää olla hiljaa kun karhu tulee (voimakasta hidasta soittoa), karhu jatkaa matkaansa metsän siimekseen(vaimenevaa voimakasta soittoa joka lopulta pysähtyy), yllättäen puun takaa esiin hypähtää iloinen jänis (ripeää tempoa)jänis pomppii lammelle ja pysähtyy (tempo pysähtyy) lammelta lähtee lentoon iso valkoinen joutsen,(hidasta tempoa) joutsen lentää hitaasti ympyrää ja laskeutuu lopulta takasin lammelle lepäilemään (tempo pysähtyy)

Leikin sovellus pienemmille lapsille:

Ohjaaja tai lapset vuorotellen sanovat jonkin eläimen ja ohjaaja alkaa soittaa eläimen kulkemiseen sopivaa rytmiä
Lapset alkavat liikkua ohjaajan mallin mukaan eläimen askelin
Soiton tauotessa lapset pysähtyvät ja odottavat seuraavaa eläintä

Käkileikki

Yksi lapsista (käki) piiloutuu metsään. Muut odottavat yhdessä silmät kiinni, että käki on löytänyt piilon. Tämän jälkeen käki alkaa kukkua piilopaikastaan silloin tällöin. Muiden lasten täytyy löytää piiloutuja ääntä seuraamalla. Kukkujan löytänyt jää samaan piiloon ja leikki loppuu, kun kaikki lapset ovat kukkumassa yhteisessä piilopaikassa.

Maja- kenttä- kota

(Maa- meri- laiva leikin mukaisesti), piirtäkää kolme viivaa maahan. Keksikää viivoille merkitykset kuten maja, kenttä ja kota. Kaikki lapset asettuvat aloitusviivalle, joka on esimerkiksi maja. Kun ohjaaja huutaa "kenttä" niin kaikki lapset juoksevat keskellä olevalle viivalle. Kun ohjaaja huutaa "kota" niin kaikki lapset juoksevat kotaa merkitsevälle viivalle jne.

Tulipalo-tulva-myrsky

Ohjaaja huutaa vuorotellen "tulva", "myrsky", "tulipalo".

Tulva= kaikki maasta ylös, seisomaan varpaillaan ja kurottamaan kaulaa pitkälle

Tulipalo= kaikki makaamaan maahan (huom, jos maa on märkä, voidaan mennä myös kyykkyyyn maahan ja laittaa kädet pään päälle suojaksi)

Myrsky= myrsky vie, jos ei tartu ystävään tai ystäväjoukkoon kiinni

Voi yhdistellä kahta asiaa, esim. "tulipalomyrsky", jolloin maataan maassa "toisiinsa tarrautuneina"

Erämaa palaa

Leikkijät piirtävät itselleen maahan ympyrän, johon asettuvat seisomaan. Yksi on johtaja, jolla ei ole ympyrää. Johtaja nimeää kuiskaten jokaisen leikkijän joksikin eläimeksi. Sen jälkeen hän kutsuu eläimiä jonoon taakseen. Leikkijät esittävät äännellen ja liikkuen sitä eläintä, joksi ne on nimetty. Kun kaikki ovat jonossa, lähtee jono liikkeelle seuraten johtajan liikkeitä ja temppuja. Yllättäin johtaja huutaa "Erämaa palaa!", jolloin kaikki, myös johtaja juoksevat ympyröihin. Ilman ympyrää jäänyt on seuraava johtaja.

Pohjatuuli ja etelätuuli

Pohjatuuleksi nimetyt leikkijät laskevat kymmeneen. Sillä aikaa etelätuuleksi nimetyt hajaantuvat ympäriinsä. Sitten pohjatuulet yrittävät ottaa heitä kiinni. Kun pohjatuuli onnistuu koskettamaan etelätuulta, tämä jäätyy leveään haara-asentoon. Saadakseen hänet taas sulamaan jonkun toisen etelätuulen pitää ryömiä hänen jalkojensa välistä. Pohjatuulten lukumäärä pysyy pelin aikana samana, mutta jäätyneiden ja etelätuulten määrä vaihtelee.

Urheilulajit

Kotaympäristöä voi hyödyntää hyvin myös eri urheilulajien harjoittelun maastona.

Talvella kotaympäristöön voidaan tehdä hiihtolatu ja harrastaa lumikenkäilyä. Muina vuodenaikoina kotaympäristössä voidaan järjestää esimerkiksi olympialaisia ja suunnistusratoja. Jalkapallon, juoksun ja muiden urheilulajien harjoittaminen onnistuu hyvin kotaympäristössä.

Kotkat ja kottaraiset

Leikkijät jaetaan kahteen joukkueeseen, jotka asettuvat rajaviivojen taakse toisiaan vastakkain. Toinen joukkue nimetään kottaraisiksi ja toinen kotkiksi. Leikinjohtaja alkaa huutaa 'Koo, koo, koo', jolloin kummatkin joukkueet lähestyvät keskustaa. Kun joukkueet ovat hyvin lähellä toisiaan, leikittäjä huutaa joko "kotkat!" tai "kottaraiset!". Kun huudetaan "kotkat", yrittävät kotkat ottaa kiinni pakoon juoksevia kottaraisia. Jos kotka saa kottaraisen kiinni, tämä muuttuu kotkaksi ja menee kotkien pesään. Kottarainen on turvassa kotkalta, kun hän pääsee omaan kotipesäänsä eli ylittää kotiviivan.

Jos huudetaan "kottaraiset", jahtaavat kottaraiset kotkia. Leikkiä jatketaan siihen asti, kunnes toinen laji kuolee sukupuuttoon.

2.4 Tutkiminen

Tutkimiseen liittyvien toimintojen avulla lapsi voi harjoittaa luonnontieteellisen orientaation tavoitteita sekä hienomotorisia taitojaan.

Etsi esine

Ohjaaja sanoo lyhyen kuvauksen 'luontoesineestä'. Luontoesine tarkoittaa siis luonnosta löytyvää, mukaan poimittavaa pikkuasiaa, kuten käpy, kivi tai kasvinkappale. Jokainen leikkijä etsii lähistöltä oman kuvaukseen sopivan luontoesineen ja tuo sen näytille. Kaikki näyttävät löytämänsä esineen ja verrataan niitä. Etsitään uusi kuvauksen mukainen esine. Jatketaan muutaman esineen verran.

Esimerkiksi etsi jotain:

kovaa/pehmeää/sileää/karkeaa

mustaa/sinistä/punaista/vihreää/keltaista/kirjavaa

terävää/pyöreää/kulmikasta/pitkää/soikeaa

karvaista/reiällistä/murenevaa

haisevaa/tuoksuvaa/syötävää

rumaa/kaunista

Oman kasvin etsintä

Materiaalit: Ennalta kerättyjä puun lehtiä tai kuva puun lehdestä

Kullekin leikkijälle annetaan jonkin puun lehti, ja kaikki saavat yhtäaikaa lähteä etsimään omaa lehteään vastaavaa puuta lähimetsästä. Kun kaikki ovat puunsa löytäneet, kertoo jokainen, mikä puu on kyseessä. Puun etsintää voidaan leikkiä myös ryhmien keskeisenä siten, että kullekin ryhmälle annetaan yhtä monta ja yhtä vaikeasti löydettävissä olevan puun lehteä. Vaihtoehtoisesti voidaan leikkiä myös kukilla ja etsiä puuden lisäksi myös ruohokasveja.

Hankauspiirustus

Etsitään luonnosta mielenkiintoinen pinta (kivi, puunrunko, sammal, neulasmatto, hiekka), jonka päälle voi laittaa paperin. Mietitään sopiva väri. Hangataan lappeellaan olevalla liidulla kohteen päällä olevaa paperia. Näin paperiin piirtyy alla olevan pinnan rakenne.

Eläinten jälkiä etsimässä

Tutustukaa esimerkiksi kirjojen ja kuvien avulla, millaisia jälkiä eläimet jättävät ympäristöön. Kotaympäristöstä voi hyvin löytyä muun muassa lintujen, rusakoiden, etanoiden, kissojen ja koirien jälkiä. Lasten kanssa voi tutkia löytyykö alueelta eläinten jalan jälkiä, pesiä tai papanoita.

Ötököiden tutkimista

Lapset ovat kiinnostuneita hyönteisistä, kuten hämähäkeistä ja muurahaisista. Eri satujen, laulujen ja luonto- sekä eläinkirjojen avulla ötököiden tutkiminen on mukavaa ja monipuolista toimintaa.

2.5 Laulut ja lorut

Laulujen lorujen avulla lapsi voi harjoittaa esteettisen ja luonnontieteellisen orientaation tavoitteita sekä kielellisiä taitojaan.

Kevätsää

Kevätsää lämmittää, luonnon kauniin herättää.

Katsokaa: sulaa maa, puut jo silmut saa.

Lintusten nyt laulu soi niityt kaikki vihannoi.

Kevät sää lämmittää, luonnon herättää.

Kenpä vaan voisikaan tupaan jäädä nukkumaan!

Vuoretkin, laaksotkin kutsuu tanssihin.

Kuulet huilun sävelen: Käki kukkuu kultainen.

Kenpä vaan voisikaan jäädä nukkumaan.

Hämä-hämähäkki- laulu

Hämä-hämähäkki kiipes langalle.

Tuli sade rankka, hämähäkin vei.

Aurinko armas kuivas satehen,

hämä-hämähäkki kiipes uudelleen.

Muura-muurahainen kortta kuljettaa,

ahkerasti työssään aina ahertaa.

Valmis on kohta keko komea,

muura-muurahainen kortta kuljettaa.

Heinä-heinäsiirikka soittaa viuluun,

heinikossa hyppii sinne tänne vaan.

Pieni sinikello käypi nukkumaan,

heinä-heinäsiirikka soitta viuluun.

Sääski-sääski pieni surraa parvessaan,

suvipäivä kuluu siinä touhussaan.

Illanvarjot saapuu, siivet kimaltaa,

sääski-sääski pieni surraa parvessaan.

Hämä-hämähäkki kutoo verkkojaan,

pieni lintu lensi siihen katsomaan.

Aurinko laski kauas vuorten taa,

hämä-hämähäkki kutoo verkkojaan.

Ihme ja kumma

Auringossa aina varjo seuraa kulkijaa.
Kun päivä painuu pilveen, niin varjo katoaa.
Maailmassa monta on ihmeellistä asiaa,
se hämmästyttää, kummastuttaa pientä kulkijaa.

Siilillä on piikit, linnulla on höyhenet,
pupulla ja oravalla turkit pehmoiset.
Maailmassa monta on ihmeellistä asiaa,
se hämmästyttää, kummastuttaa pientä kulkijaa.

Muurahaiset aina rakentaa ja rakentaa,
vaan eivätkö ne koskaan valmihiksi saa?
Maailmassa monta on ihmeellistä asiaa,
se hämmästyttää, kummastuttaa pientä kulkijaa.

Matkamies käy rantaan lammen vettä juodakseen,
niin peilikuva katsoo alta tyynen veen.
Maailmassa monta on ihmeellistä asiaa,
se hämmästyttää, kummastuttaa pientä kulkijaa.

Mitenkähän lumpeet kelluu veden pinnalla,
ja yhtä kevyt korento on niiden rinnalla?
Maailmassa monta on ihmeellistä asiaa,
se hämmästyttää, kummastuttaa pientä kulkijaa

Kalat asuu vedessä ja kuu ja tähdet taivaalla,
mut lapset voivat purjehtia unilaivalla.
Maailmassa monta on ihmeellistä asiaa,
se hämmästyttää, kummastuttaa pientä kulkijaa.

Karhunpoika sairastaa

Karhunpoika sairastaa,
häntä hellikäämme
lääkkehillä hoidelkaa
Nalleystäväämme
uni paras lääke on
sitä nauttikaamme
Nalleraukan kuntohon
aamuksi jo saamme.

Nallet tallustaa

Nallet tallustaa lammen rantaan onkimaan.
Pienin suuren kalan saa. Muut ei ollenkaan.

Nallet tallustaa mustikoita maistamaan.
Pienin marjat mussuttaa. Muut ei ollenkaan.

Nallet tallustaa sienimetsään poimimaan.
Pienin täyden korin saa. Muut ei ollenkaan.

Nallet tallustaa karhuluolaan nukkumaan.
Pienin hyvän unen saa. Muut ei ollenkaan.

Leijonan metsästys

Leijonaa mä metsästään
Aion saada suuren
Enkä pelkää yhtään
Kaunis päivä
Katsokaa noita kukkia.
O-ou: Ruohoa, pitkää kahisevaa ruohoa.
Sitä ei voi ylittää. Sitä ei voi alittaa.
Sitä ei voi kiertää. Täytyy mennä sen läpi.

Leijonaa mä...
Silta, pitkä kapea silta...
Mutaa, kosteaa limaista mutaa...
Luola, synkkä pimeä luola...
Luolan perällä Jotain Karvaista,
jotain liikkuvaa,
jotain elävää...Se on - LEIJONA! Ulos luolasta.
Hei siellä sisällä, avatkaa ovi - sulkekaa se (huokaus)

Pienet sammakot

Pienet sammakot,
pienet sammakot,
Ne lystikkäitä on
Ei korvia, ei korvia,
Ei häntää laisinkaan

Pupujussikat, pupujussikat,
Ne lystikkäitä on
Pitkät korvat on, pitkät korvat on
Ja hännän tyyppiä.

Pikkuporsahat, pikkuporsahat,
Ne lystikkäitä on,
On korvia, on korvia,
On hännän saparo.

Kolme varista

Kolme varista, istui aidalla kolme sormea pystyssä,
Silivatiseilaa, silivatiseilaa,
Yksi lensi pois. Yksi lentää pois räpytellen

Kaksi varista, istui aidalla
Silivatiseilaa, silivatiseilaa,
Toinen lensi pois.

Yksi varis vain, istui aidalla
Silivatiseilaa, silivatiseilaa,
Sekin lensi pois.

5 pientä ankkaa

Viisi pientä ankkaa lähti leikkimään
vuorten taakse kauas pois.
Äiti ankka sanoin että: kvaak kvaak kvaak,
mutta vain neljä ankkaa tuli takaisin

Neljä pientä ankkaa lähti leikkimään
vuorten taakse kauas pois.
Äiti ankka sanoin että: kvaak kvaak kvaak,
mutta vain kolme ankkaa tuli takaisin

Kolme pientä ankkaa lähti leikkimään
vuorten taakse kauas pois.
Äiti ankka sanoin että: kvaak kvaak kvaak,
mutta vain kaksi ankkaa tuli takaisin

Kaksi pientä ankkaa lähti leikkimään
vuorten taakse kauas pois.
Äiti ankka sanoin että: kvaak kvaak kvaak,
mutta vain yksi ankka tuli takaisin

Yksi pieni ankka lähti leikkimään
vuorten taakse kauas pois.
Äiti ankka sanoin että: kvaak kvaak kvaak,
mutta yhtään ankkaa ei tullut takaisin

Silloin paikalle tuli isä ankka joka sanoi että: KVAAAK
ja kaikki viisi ankkaa tuli takaisin

Laulua voi muokata siten, että ankkujen tilalla onkin joitain muita eläimiä, kuten sorsia. Laulun avulla voidaan myös harjoitella tunnistamaan tunteita siten, että lapset saavat sanoa millä mielellä ankat milloinkin ovat. Laulun alkaessa viisi pientä ankkaa voivat olla iloisia, jolloin laulua lauletaan hymyssä suin. Neljä pientä ankkaa voivat olla surullisia, jolloin laulua lauletaan itkuisella ilmeellä jne.

Harakka huttua keittää

Harakka huttua keittää, hämmennellään sormella lapsen
Hännällänsä hämmentää, kämmenellä

Nokallansa maistaa: maistellaan ”nokalla” – sormella
Onko suolaa, onko suurusta?

Antaa tälle pienelle poikaselle ruokitaan jokainen sormi
Antaa tälle... jne. vuoronperään
Mutta tämä pieni poikanen pikkurilli jää ilman
Lähtee kaivolle vettä noutamaan sormet juoksetetaan –
Tässä on kivi, ranteessa on kivi51
Tässä on oja, kynärtaipeessa oja
Täällä on kaivo kainalossa kainalossa kaivo – kutitetaan

Tunteellinen siili

Oi, sanoi siili,
olen tunteellinen siili,
olen hyvä, kiltti, hellä
Ja kenelläpä, kellä
on vastaansanomista?
Se vain on surullista,
että piikkikuoren alla
siilin hellyys piili.

Oi, sanoi siili,
olen surullinen siili,
niin yksinäinen jotta!
Ja se on aivan totta:
se yksinänsä eli
ja piikein piikkitteli,
ja piikkikuoren alla
sitten itkeskeli.

Tikka puuta koputtaa

Tikka puuta koputtaa, jänis laukkaa laputtaa,
orava käpyä nakertaa, myyrä kolosta kurkistaa,
vaan kuka se tuolta tallustaa? En kerro, en kerro
arvatkaas, se sanoo _____.
(Tällöin joku lapsista äänтелеe jonkin eläimen lailla
ja toiset nimeävät kyseessä olleen eläimen.)

2 Pientä peikkolasta

1. Kaksi pientä peikkolasta
istui kärpässiener alla
sataa rop, rop, rop, sataa rop,rop, rop
sataa aivan kaatamalla

2. Peikkolapset ne tuumivat että,
onpa hauska, kun sataa vettä
sataa rop, rop, rop, sataa rop, rop, rop
sataa aivan kaatamalla

3. Peikot huutavat katsokaahan
kuinka lehtiä putoilee maahan,
sataa rop, rop, rop, sataa rop, rop, rop
sataa aivan kaatamalla

4. Niistä vuoteen me saamme soman
teemme kodin aivan oman
sataa rop, rop, rop, sataa rop, rop, rop
sataa aivan kaatamalla

5. Illan tullen me uinua saamme
aivan kuivina siis laulakaamme
sataa rop, rop, rop, sataa rop, rop, rop
sataa aivan kaatamalla

Mörri-möykky

Mörri-möykky tanssii ja ruokopilli soi,
ruokopillin tahdissa tanssiakin voi.
Käännä nokka, käännä nokka näin,
peikkotanssi tanssitaan nokka nurinpäin.

Mörri-möykky tanssii ja ruokopilli soi,
ruokopillin tahdissa tanssiakin voi.
Käännä kädet, käännä kädet näin,
peikkotanssi tanssitaan kädet nurinpäin.

Mörri-möykky tanssii ja ruokopilli soi,
ruokopillin tahdissa tanssiakin voi.
Käännä jalat, käännä jalat näin,
peikkotanssi tanssitaan jalat nurinpäin.

Mörri-möykky tanssii ja ruokopilli soi,
ruokopillin tahdissa tanssiakin voi.
Käännä korvat, käännä korvat näin,
peikkotanssi tanssitaan korvat nurinpäin.

Mörri-möykky - laulu

Korpikuusen kannon alla on Mörri-möykyn kolo.
Siellä on koti ja siellä on peti ja peikolla pehmoinen olo.
Siellä on koti ja siellä on peti ja peikolla pehmoinen olo.
Tiu tau tiu tau tili tali tittan sirkat soittaa salolla.
.:; pikkuiset peikot ne piilossa pysyy kirkkaalla päivän valolla. :.;
Syksyn tullen sieniä kasvaa karhunkankahalla.
.:; Mörri-Möykky se sateessa istuu kärpässiänsien alla. :.;
Tiu tau tiu tau.....

Ottaisin minä Mörri-Möykyn jos vain kiinni saisin
.:; pieneen koriin pistäisin ja kotiin kuljettaisin :.;
Tiu tau tiu tau.....
Vaan eipä taida meidän äiti peikkolasta ottaa,
.:; eipä se edes usko että Mörri-Möykky on totta. :.;
Tiu tau tiu tau...

Hyviä lähdevinkkejä:

Kierrätyskeskus

[http://www.kierratyskeskus.fi/ymparistokoulu_polku/ymparistokasvatusmateriaaleja/v
arhaiskasvatus](http://www.kierratyskeskus.fi/ymparistokoulu_polku/ymparistokasvatusmateriaaleja/v
arhaiskasvatus)

Metsä vastaa

<http://www.metsavastaa.net/>

Luontoliitto

<http://www.luontoliitto.fi/>

Kiuru ja koppakuoriainen – Päivähoidon ja alkuopetuksen ympäristöideoita

[http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawww
structure/64587_Kiuru_ja_koppakuriainen.pdf](http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawww
structure/64587_Kiuru_ja_koppakuriainen.pdf)